

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Кафедра публічного управління та адміністрування

КІНАШ Наталія Миронівна

УДК 35.021
(індекс)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
ШЛЯХИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ДО ЧЛЕНСТВА В НАТО

ОП «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність 281 – «Публічне управління та адміністрування»

(підпис, ініціали та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник Остап'як В. І., д.політ.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

професор І. П. Лопушинський
(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Рецензент

професор Д. І. Дзвінчук
(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Івано-Франківськ – 2025

АНОТАЦІЯ

Кінаш Н. М. Шляхи застосування в Україні досвіду підготовки європейських країн до членства в НАТО – Рукопис.

Магістерська робота за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування". Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Івано-Франківськ, 2025.

Магістерська робота присвячена дослідженню процесу підготовки європейських країн до вступу в НАТО, а також аналізу можливостей адаптації цього досвіду для України. У роботі розглянуто стратегічні концепції НАТО, а також механізми підготовки країн до членства в Альянсі. Особливу увагу приділено досвіду Польщі та країн Балтії, які успішно пройшли шлях євроатлантичної інтеграції, зокрема в аспекті реформування оборонного сектору та політичної стабілізації.

У дослідженні детально аналізуються підходи та стратегії, що можуть бути використані Україною у процесі підготовки до вступу в НАТО. На основі вивчення європейського досвіду сформульовано рекомендації щодо реформування оборонного сектору України, активізації співпраці з країнами-членами НАТО та реалізації стратегічних напрямів підготовки країни до інтеграції в євроатлантичну спільноту.

Дослідження має практичну цінність для формування ефективної політики інтеграції України до НАТО та сприяє визначенню основних пріоритетів у реформуванні сектору безпеки та оборони в контексті сучасних міжнародних викликів.

Ключові слова: НАТО, євроатлантична інтеграція, оборонні реформи, Польща, Балтійські країни, стратегічна підготовка, членство в НАТО, безпека, Україна, адаптація європейського досвіду.

ANNOTATION

Kinash N. M. Ways of applying the experience of preparing European countries for membership in NATO in Ukraine - Manuscript.

Master's thesis on specialty 281 "Public management and administration". Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. Ivano-Frankivsk, 2025.

The master's thesis is devoted to the study of the process of preparation of European countries for joining NATO, as well as the analysis of the possibilities of adapting this experience for Ukraine. The work examines the strategic concepts of NATO, as well as the mechanisms of preparing countries for membership in the Alliance. Special attention is paid to the experience of Poland and the Baltic countries, which have successfully passed the path of Euro-Atlantic integration, particularly in the aspect of defense sector reform and political stabilization.

The study analyzes in detail the approaches and strategies that can be used by Ukraine in the process of preparing for joining NATO. Based on the study of European experience, recommendations were formulated for reforming the defense sector of Ukraine, intensifying cooperation with NATO member countries, and implementing the strategic directions of the country's preparation for integration into the Euro-Atlantic community.

The study has practical value for the formation of an effective policy of Ukraine's integration into NATO and contributes to the determination of the main priorities in the reform of the security and defense sector in the context of modern international challenges.

Key words: NATO, Euro-Atlantic integration, defense reforms, Poland, Baltic countries, strategic training, NATO membership, security, Ukraine, adaptation of European experience.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ КРАЇН ДО ЧЛЕНСТВА В НАТО.....	8
1.1 Стратегічні концепції НАТО.....	8
1.2 Стратегії підготовки країн до вступу в НАТО.....	20
РОЗДІЛ 2. ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У ПІДГОТОВЦІ ДО ЧЛЕНСТВА В НАТО.....	31
2.1 Польща: шлях до членства в НАТО.....	31
2.2 Балтійські країни та їх адаптація до стандартів НАТО.....	44
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ТА МЕХАНІЗМІВ, ЯКІ МОЖУТЬ БУТИ ВИКОРИСТАНІ В УКРАЇНІ.....	53
3.1 Можливості адаптації європейського досвіду для України.....	53
3.2 Стратегічні напрями підготовки України до членства в НАТО.....	59
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку міжнародних відносин характеризується зростанням уваги до питань безпеки, інтеграційних процесів та посиленням ролі міжнародних організацій, таких як НАТО. В контексті збройної агресії проти України, питання забезпечення національної безпеки та обороноздатності стає одним із головних пріоритетів державної політики.

Вступ України до НАТО є стратегічною метою, що потребує адаптації досвіду європейських країн, які успішно пройшли шлях до членства в Альянсі. Аналіз цього досвіду дозволяє визначити найбільш ефективні підходи та механізми, які можуть бути застосовані в Україні з урахуванням національних особливостей та сучасних викликів. Тому дослідження шляхів застосування досвіду європейських країн у підготовці до членства в НАТО є надзвичайно важливим для формування ефективної оборонної стратегії України.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Науковий інтерес до процесів євроатлантичної інтеграції країн Центральної та Східної Європи останніми роками значно зріс. Багато досліджень присвячено аналізу реформ у галузі оборони, безпеки та політичної адаптації до стандартів НАТО, що були проведені країнами-членами перед вступом до Альянсу. Однак недостатньо уваги приділяється можливостям використання цих реформ в українському контексті. Обраний напрям дослідження сприяє не лише поглибленню розуміння інтеграційних процесів, але й практичному застосуванню європейського досвіду в сучасних умовах реформування оборонного сектору України.

Метою дослідження є визначення шляхів застосування досвіду європейських країн у підготовці до членства в НАТО для використання в Україні.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі **завдання**:

- дослідити історію формування та розвитку НАТО;
- визначити стратегії підготовки країн до вступу в НАТО;

- проаналізувати шлях до членства в НАТО Польщі;
- проаналізувати адаптацію Балтійські країни до стандартів НАТО;
- визначити можливості адаптації європейського досвіду для України;
- визначити стратегічні напрями підготовки України до членства в НАТО.

Об'єктом дослідження є процеси підготовки країн до членства в НАТО.

Предметом дослідження є шляхи застосування досвіду європейських країн у підготовці до членства в НАТО в контексті реформування оборонного сектору України.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс наукових методів дослідження, таких як порівняльний аналіз, системний підхід, історичний метод, а також методи критичного аналізу та синтезу. Порівняльний аналіз дозволив порівняти досвід різних європейських країн у процесі підготовки до членства в НАТО, а системний підхід допоміг виявити взаємозв'язок між різними аспектами підготовки та адаптації до стандартів Альянсу. За допомогою історичного методу досліджено еволюцію стратегій підготовки до членства в НАТО.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше проведено системний аналіз можливостей адаптації європейського досвіду підготовки до членства в НАТО до українського контексту. Зокрема, визначено основні напрями реформ в Україні, які відповідають критеріям НАТО, та розроблено рекомендації щодо оптимізації процесів реформування оборонного сектору з урахуванням європейського досвіду.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності Міністерства оборони України, органів публічного управління та адміністрації для вдосконалення процесів підготовки до інтеграції в НАТО. Рекомендації щодо адаптації європейського досвіду сприятимуть посиленню обороноздатності України та забезпеченню відповідності критеріям Альянсу.

Структура та обсяг роботи. Логіка проведеного дослідження зумовила структуру роботи: вступ, три розділи, висновки. Загальний обсяг роботи складає 76 сторінок. У роботі вміщено 1 рисунок та 4 таблиці. Список використаних джерел містить 66 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ КРАЇН ДО ЧЛЕНСТВА В НАТО

1.1 Стратегічні концепції НАТО

Організація Північноатлантичного договору, відома також як Північноатлантичний альянс або НАТО, є міжнародним міжурядовим утворенням, військово-політичним союзом, що об'єднує 31 державу Північної Америки та Європи, які прагнуть реалізувати положення Північноатлантичного договору, підписаного 4 квітня 1949 року у Вашингтоні. Згідно з основними документами Альянсу, НАТО відіграє ключову роль у "забезпеченні свободи та безпеки держав-членів шляхом використання політичних і військових заходів". Основна місія Альянсу полягає в захисті від загроз агресії, а його головним військово-політичним принципом є колективна безпека, тобто спільні дії всіх членів у відповідь на зовнішній напад¹.

Історія НАТО охоплює три періоди, кожен з яких відзначається унікальним підходом до реалізації публічної дипломатії та гарантування колективної безпеки. Така періодизація включає три основні етапи, що стали визначальними для еволюції Альянсу у різних умовах глобальної безпеки.

Перший період охоплює час холодної війни, коли основною метою НАТО було стримування радянської загрози та захист Західної Європи від потенційної агресії. У цей час блок виступав як головний гарант стабільності в умовах біполярного світу, де баланс сил був основним інструментом підтримки міжнародного порядку.

Другий період починається після завершення холодної війни, який часто називають "періодом партнерства та співпраці" в документах НАТО. У цей час Альянс розширював співпрацю з колишніми членами Варшавського договору,

---

¹ Довідник НАТО. 1110 Brussels, Belgium : NATO Public Diplomacy Division, 2006. 386 с.

а також з країнами, що виникли після розпаду Радянського Союзу. Головною метою було залучення нових партнерів до спільної роботи над безпековими питаннями та сприяння стабільності в регіоні.

Третій період, що розпочався після терористичних атак 11 вересня 2001 року, характеризується як "період нових умов безпеки". У цей час НАТО адаптувалося до нових викликів, таких як міжнародний тероризм, розширення зони конфліктів і необхідність глобальної відповідальності. Альянс став брати активну участь у міжнародних операціях з метою підтримки миру та боротьби з терористичними загрозами².

Завершення холодної війни поставило перед НАТО нові виклики, які вимагали адаптації публічної дипломатії до нових реалій міжнародної політики. У постбіполярний період виникла необхідність перегляду підходів до забезпечення колективної безпеки, оскільки традиційні загрози, пов'язані з протистоянням двох військово-політичних блоків, втратили актуальність. Основним завданням стало не лише збереження стабільності в євроатлантичному регіоні, але й пошук нових шляхів реагування на різноманітні загрози, що виникли в умовах глобалізації та змін геополітичної обстановки.

Перша Стратегічна концепція НАТО, прийнята у 1950 році, ставила перед союзниками основне завдання стримування агресії, зокрема підготовку до реагування на можливий напад з боку СРСР. У документі підкреслювалася необхідність швидкого нанесення ударів по агресору із застосуванням усіх доступних видів зброї, включаючи ядерну. Важливими аспектами були створення надійних сил оборони та демонстрація неприпустимості початку війни для керівництва Радянського Союзу. Концепція також містила вимоги до координації дій союзників, стандартизації озброєння та техніки, а також пропорційного внеску країн-членів у колективну оборону, відповідно до їхніх економічних та військових можливостей. Варто зазначити, що Стратегічна

---

² Babst, S. Public Diplomacy – the Art of engaging and influencing. World Security Network. URL: <http://www.worldsecuritynetwork.com/NATO/Atlantic-Community/NATOs-New-Public-Diplomacy>

концепція 1950 року, як і наступні концепції 1952-го, 1957-го та 1968-го років, залишалася секретною до завершення холодної війни, а її зміст став доступним лише після 1991 року³.

Стратегічна концепція 1952 року розширювала завдання для союзників у контексті структурних змін всередині НАТО, які відбулися після вступу нових членів — Греції та Туреччини, а також на тлі корейської війни. Незважаючи на розширення, ключові принципи, встановлені в попередній концепції, залишалися чинними. Корейська війна яскраво продемонструвала, що НАТО повинно вирішити два фундаментальні питання: підвищення ефективності військових структур та збільшення чисельності збройних сил. Стратегічною метою НАТО було визначено забезпечення оборони зони Альянсу та нейтралізацію можливостей СРСР і його союзників вести війну. Акцент був зміщений у бік більшого використання ядерної зброї, що дозволяло збільшити військову ефективність без значних фінансових витрат⁴.

У 1957 році було ухвалено новий концептуальний документ, який став третім за порядком стратегічним планом. Основний принцип полягав у застосуванні ядерної зброї у відповідь на агресію з боку СРСР із використанням зброї масового знищення. Одночасно було передбачено можливість "гнучкого" застосування звичайної зброї у випадку локальних конфліктів. Проте можливість обмеженої війни з Радянським Союзом не розглядалася. Враховуючи кризу в районі Суецького каналу та придушення повстання в Угорщині 1956 року, наголошувалося на необхідності врахування загроз для НАТО, які можуть виникати за межами територій країн-членів Альянсу⁵.

На початку 1960-х років загострення геополітичної ситуації висунуло нові завдання перед НАТО, зокрема, пошук шляхів для пом'якшення

---

³ На шляху до нових стандартів: як змінювалися стратегічні документи НАТО? - Центр досліджень регіональної безпеки. *Центр досліджень регіональної безпеки*. URL: <https://rcrs.sumdu.edu.ua/all-news/388-2022-07-06-12-38-31>

⁴ Слюсар В. І. Особливості процесу оборонного планування НАТО. Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки. 2019. С. 47–59. URL: <https://bit.ly/37rdT32>

⁵ Нова стратегічна концепція НАТО. аналіз послань альянсу. *ОПК. Новини та аналітика*. URL: <https://opk.com.ua/нова-стратегічна-концепція-нато-анал/>

напруженості у відносинах між Заходом і Сходом, а також вирішення політичних проблем, що поділяли Європу. Під час Карибської кризи у жовтні 1962 року, коли світ опинився на межі ядерного конфлікту, основним пріоритетом Альянсу залишалося підтримання достатнього рівня обороноздатності союзників та швидке реагування на зміни у сфері міжнародної безпеки⁶.

Стратегічна концепція 1968 року встановлювала нові принципи, такі як "гнучкість" і "ескалація". Концепція стримування базувалася на тому, що противник не міг передбачити точний характер відповіді НАТО на агресію, що створювало для нього неприйнятний ступінь ризику. Принцип ескалації передбачав три рівні військового реагування: спочатку відповідь на агресію звичайними засобами, потім — загроза застосування ядерної зброї, і врешті-решт — ядерний удар як крайній захід⁷.

Концепція залишалася чинною найдовше серед усіх попередніх стратегічних планів НАТО, аж до кінця холодної війни. Після розпаду СРСР у 1991 році та початку нового етапу в історії НАТО Альянс змінився, трансформуючись із оборонного союзу, створеного для протистояння Організації Варшавського договору, на глобальний інститут, спрямований на підтримку миру та стабільності у всьому світі. Падіння Берлінського муру у 1989 році стало переломним моментом, який започаткував новий формат відносин між Заходом і Сходом. Возз'єднання Німеччини у 1990 році та розширення НАТО за рахунок країн колишнього радянського блоку стали символом нової ери в євроатлантичних відносинах.

У 1991 та 1999 роках було ухвалено нові стратегічні концепції НАТО, що відображали нові політичні та військові виклики. Основою цих концепцій

---

⁶ 62 роки тому через Карибську кризу між СРСР і США ледь не почалася Третя світова війна. Ось як на конфлікт вплинули Фідель Кастро, шпигун КДБ і підводний човен з ядерною боеголовкою (архівний матеріал). *Розповідаємо про політику, культуру і суспільство в Україні. Останні новини детально і неупереджено.* URL: <https://babel.ua/texts/52798-58-rokiv-tomu-cherez-karibsku-krizu-mizh-srsr-i-ssha-led-ne-pochalasya-tretya-svitova-viyuna-os-yak-na-konflikt-vplnuli-fidel-kastro-shpigun-kdb-i-pidvodniy-choven-iz-yadernoyu-bovegolovkoyu>

⁷ The 9th International scientific and practical conference "Global science: prospects and innovations" (April 25-27, 2024) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2024. 521 p.

залишалася стратегія "гнучкого реагування", яка передбачала здатність Альянсу адаптуватися до різних загроз і швидко відповідати на виклики. Однак зміни у військово-політичному контексті після завершення холодної війни вимагали суттєвого доповнення цієї стратегії новими підходами. Публічна дипломатія НАТО також зазнала кардинальних змін, зокрема відбулося перегрупування органів, що відповідали за комунікації та інформаційний обмін між членами Альянсу та громадськістю⁸.

Одним із важливих аспектів нової стратегії стало залучення більшої кількості інструментів для взаємодії з громадськістю як на національному, так і міжнародному рівні. Роль Бюро інформації та друку НАТО у цей час зводилася переважно до доповнення вже існуючих заходів із поширення інформації про діяльність Альянсу. Основною метою було створення стабільного каналу комунікації зі засобами масової інформації та забезпечення прозорості політичних і військових рішень НАТО.

Документ підтверджував збереження стратегії «гнучкого реагування», яка залишалася основою військової доктрини НАТО. У ньому визначалися три ключові принципи функціонування Альянсу:

1. Принцип колективної оборони, згідно з яким військовий вимір НАТО продовжував залишатися центральним елементом організації. У разі загрози всі країни-члени повинні були спільно розробляти плани дій для реагування на небезпеку.

2. Принцип діалогу, який передбачав розвиток дипломатичних та військових контактів із країнами Центральної та Східної Європи. Метою було не тільки зміцнення взаємодії, але й побудова стійких відносин із колишніми противниками.

3. Принцип співробітництва, згідно з яким країни-члени та країни-партнери активно залучалися до багатостороннього співробітництва, зокрема у сфері кризового менеджменту.

---

⁸ Стратегічні концепції НАТО: історія та сучасність крізь призму безпеки URL: <https://ivanivka-gromada.gov.ua/news/1722705349/>

Крім того, відбулося суттєве оновлення методів роботи з громадськістю. Кожна з країн-членів Альянсу отримала свободу у виборі підходів до інформування населення про політичні цілі НАТО. Цей принцип дозволив створити більш гнучку систему взаємодії, яка враховувала національні особливості та специфіку кожної країни. Таким чином, публічна дипломатія НАТО в постбіполярний період стала важливим інструментом для забезпечення підтримки серед населення та забезпечення ефективної реалізації політичних і військових рішень Альянсу.

Саме ця концепція стала основою для започаткування Програми НАТО «Партнерство заради миру», яка залучила до співпраці 23 європейські держави та колишні республіки СРСР, включаючи Україну, яка першою з пострадянських країн приєдналася до цієї ініціативи⁹.

Глобальні зміни в сфері євроатлантичної безпеки, а також вступ до НАТО нових членів, таких як Чехія, Угорщина та Польща, стали основою для ухвалення у 1999 році нової Стратегічної концепції. Основним її завданням було забезпечення можливості для подальшого розширення Альянсу. Ця концепція започаткувала План дій щодо членства (Membership Action Plan), який передбачав підтримку країн-претендентів на шляху підготовки до можливого вступу до НАТО.

Одним із ключових аспектів нової концепції було забезпечення збереження військової переваги Альянсу в Європі, тоді як попередня стратегія орієнтувалася на підтримання балансу сил. Крім того, НАТО ставило за мету сприяння миру та стабільності в усьому євроатлантичному регіоні, а не лише в Європі, як це було раніше. Вперше Альянс визначив, що розвиток партнерства, співробітництва та діалогу з іншими країнами регіону є важливою складовою стратегії, спрямованою на посилення прозорості та зміцнення довіри. У цьому документі також було вперше зазначено важливу роль України в євроатлантичній системі безпеки.

---

⁹ Співробітництво в рамках програми «Партнерство заради миру та безпеки» URL: <https://dn.gov.ua/ekonomika/mizhnarodne-ta-mizhregionalne-spivrobotnictvo/yevropejska-ta-yevroatlantichna-integraciya-yes/nato/spivrobotnictvo-v-ramkah-programi-partnerstvo-zaradi-miru-ta-bezpeki>

Після терористичних атак у США 11 вересня 2001 року, Альянс зіткнувся з новими загрозами, такими як тероризм, піратство та поширення зброї масового знищення. У відповідь НАТО розширило сферу своєї діяльності за межі євроатлантичного простору. Було розпочато місію Міжнародних сил зі сприяння безпеці в Афганістані, морські операції «Активні зусилля» у Середземному морі та «Союзницький захист» в районі Африканського рогу.

У квітні 2008 року на саміті НАТО в Бухаресті союзники вперше офіційно заявили, що Україна стане членом НАТО. Проте згодом позиції окремих лідерів країн Альянсу не дозволили Україні отримати запрошення для приєднання до Плану дій щодо членства.

У серпні 2008 року росія розпочала військові дії проти Грузії, окупувавши Абхазію та Південну Осетію, що стало значним викликом для міжнародної безпекової системи. Незважаючи на те, що Стратегічна концепція НАТО 1999 року мала на меті забезпечення стабільності та безпеки в євроатлантичному регіоні через розвиток демократичних інститутів і мирне вирішення конфліктів, Альянс не зміг запобігти російській агресії проти Грузії. Це продемонструвало обмеженість діючих безпекових механізмів НАТО в умовах нових загроз¹⁰.

Враховуючи нову геополітичну ситуацію, вже у 2009 році на саміті НАТО в Страсбурзі та Келі було ухвалено "Декларацію щодо безпеки Альянсу". Цей документ став доповненням до чинної Стратегічної концепції та закликав до підготовки нової стратегії, яка б відповідала сучасним викликам. У Декларації НАТО офіційно відмовився від суто оборонної стратегії, яка орієнтувалася переважно на захист територій країн-членів. Замість цього було визначено необхідність виконання широкого спектру

---

¹⁰ Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики // Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 20 квітня 2023 р.). – Львів: НУ ЛП, 2023. – 302 с.

військових операцій, зокрема, за межами власної території та на стратегічно важливих відстанях від євроатлантичного регіону¹¹.

Окрім традиційних загроз, таких як пряме військове вторгнення, Альянс почав визнавати нові загрози для регіональної та глобальної безпеки. До них було включено тероризм, піратство, кібератаки та загрози, що стосуються енергетичної безпеки й екологічних ризиків. В особливій увазі перебував Чорноморський регіон, який визнавався стратегічно важливим для європейської безпеки. У Декларації також підтверджувалася рішучість НАТО щодо розширення, зокрема підтверджено рішення Бухарестського саміту 2008 року про можливе майбутнє членство України та Грузії в Альянсі.

У 2010 році на саміті в Лісабоні була ухвалена нова Стратегічна концепція НАТО, яка встановлювала три головні завдання:

1. Колективна оборона, яка залишається ключовою місією Альянсу і передбачає спільну реакцію на агресію проти будь-якої держави-члена, згідно зі статтею 5 Північноатлантичного договору.

2. Управління кризами, що включає здатність НАТО реагувати на конфлікти як усередині, так і за межами євроатлантичного регіону, з метою запобігання їхньому поширенню або ескалації.

3. Безпека через співробітництво, яка передбачає зміцнення партнерських відносин із країнами та міжнародними організаціями, спрямованих на спільне вирішення безпекових викликів¹².

У новій Стратегічній концепції було також визначено основні загрози для Альянсу, серед яких: поширення зброї масового ураження, зокрема ракетної та ядерної, тероризм, кібератаки, а також загрози екологічного характеру, що можуть впливати на стабільність і безпеку. У документі акцентувалася необхідність політичної та військової адаптації НАТО на коротко- та середньострокову перспективу, з урахуванням нових викликів безпеці.

---

¹¹ Декларація саміту НАТО в Страсбурзі URL:https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_52837.htm?selectedLocale=uk

Однак, з моменту ухвалення Лісабонської стратегії, світ зазнав суттєвих змін. Нові виклики, такі як агресія росії проти України у 2014 році, терористичні атаки, посилення кібервійни та поширення конфліктів у регіонах за межами євроатлантичної зони, вимагали від НАТО перегляду своїх підходів до безпеки. Стратегічна концепція 2010 року під назвою «Активна участь, сучасна оборона» вже не враховувала всіх реалій, що виникли у новій геостратегічній обстановці, а тому постала необхідність у її оновленні для адекватної відповіді на сучасні загрози.

У 2021 році НАТО ухвалило програму "НАТО-2030", яка стала відповіддю на зростаючу глобальну конкуренцію та виклики міжнародної безпеки. Програма спрямована на подальшу трансформацію та адаптацію Альянсу до нових геополітичних умов, що включає розробку нової Стратегічної концепції. Метою програми є зміцнення колективної оборони та забезпечення готовності Альянсу протистояти як традиційним, так і новим загрозам, включаючи кібератаки, тероризм та розповсюдження зброї масового знищення¹³.

У червні 2022 року на Мадридському саміті НАТО було ухвалено нову Стратегічну концепцію, яка встановила пріоритети розвитку Альянсу на наступне десятиліття. Документ відзначив суттєві зміни у глобальному безпековому середовищі та вперше офіційно визначив Російську Федерацію як головну загрозу для євроатлантичної та європейської безпеки. Таке визначення стало неминучим у світлі подій, що відбулися на європейському континенті, зокрема після повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року¹⁴.

Попередня Стратегічна концепція НАТО, затверджена в 2010 році, була розроблена в умовах менш напруженої геополітичної ситуації, коли Альянс вважав Росію потенційним «стратегічним партнером». Вона не враховувала подальших подій, таких як анексія Криму у 2014 році, гібридна війна на сході

---

¹³ НАТО – 2030: трансатлантичний порядок денний на майбутнє URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/opinions_184636.htm

¹⁴ Саміт НАТО – 2022 URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_196144.htm

України та загальне погіршення безпекової ситуації в регіоні. Таким чином, попередня концепція втратила свою актуальність і більше не відповідає реаліям сучасної міжнародної політики.

Нова Стратегічна концепція 2022 року визнає, що нинішня ситуація є критичною для безпеки Північноатлантичного альянсу, а також для міжнародної стабільності. Документ відображає нову реальність, в якій агресивна політика Росії становить загрозу не лише для безпеки її сусідів, але й для ширшої трансатлантичної спільноти. Поведінка Кремля, зокрема його дії проти України, свідчать про систематичну агресію, спрямовану на дестабілізацію сусідів та підірив глобальної стабільності. У зв'язку з цим НАТО відмовилося від подальшого співробітництва з Російською Федерацією, офіційно підтвердивши, що в умовах війни проти України Росія не може бути розглянута як партнер.

Нова Стратегічна концепція також підкреслює необхідність зміцнення оборонних можливостей Альянсу та розширення співпраці з партнерами. Особлива увага приділяється посиленню військової присутності на східному фланзі НАТО, зокрема в країнах Балтії та Центрально-Східної Європи, з метою забезпечення стримування та відповіді на потенційні загрози.

На Мадридському саміті союзники особливо підкреслили, що забезпечення колективної оборони залишається ключовою метою НАТО. Нова Стратегічна концепція, ухвалена на цьому саміті, визначила три основні завдання, що мають фундаментальне значення для функціонування Альянсу: стримування та оборона, запобігання кризам і їх врегулювання, а також безпека через міжнародну співпрацю.

У документі було визначено сім основних загроз для безпеки Північноатлантичного альянсу. По-перше, загрозу становлять авторитарні режими, серед яких особливу увагу приділено Росії, а також Білорусі, через її військову інтеграцію з РФ. Росія розглядається як найбільша загроза для євроатлантичної безпеки, що підтверджено її агресивною політикою, зокрема вторгненням в Україну.

Тероризм, у будь-яких його формах, був визначений як друга загроза, оскільки він продовжує дестабілізувати регіони і підривати міжнародну безпеку. Третя загроза походить від нестабільності в Африці та на Близькому Сході, які є джерелами тероризму, міграційних криз та інших безпекових викликів.

Ще однією важливою загрозою, зазначеною в концепції, є Китай, який через свою глобальну експансію та політику, що суперечить міжнародним стандартам, викликає занепокоєння Альянсу. П'ята загроза стосується зловживань у кіберпросторі та впровадження новітніх технологій, які використовуються як інструмент агресії та підриву стабільності держав.

Шостою загрозою вважається руйнування системи контролю за озброєнням, оскільки глобальне роззброєння зазнає серйозних викликів через порушення міжнародних угод та зростання арсеналів ядерної зброї. Нарешті, кліматичні зміни були визнані сьомою загрозою, оскільки вони не лише впливають на природне середовище, але й спричиняють нові безпекові ризики, пов'язані з міграційними потоками та ресурсними конфліктами.

Нова концепція підкреслює важливість зміцнення індивідуальної та колективної стійкості, а також технологічної переваги НАТО, що є критичними для забезпечення ефективності його основних завдань. У сучасних умовах саме технологічна перевага дозволяє Альянсу зберігати високий рівень готовності до реагування на виклики нового типу.

Для України нова Стратегічна концепція НАТО має надзвичайно важливе значення, оскільки вона акцентує на необхідності партнерства та підтримки країн-союзників. Постійна військова допомога з боку членів НАТО визнається ключовою для того, щоб Україна змогла досягти успіху у війні проти агресора. Ця підтримка включає не лише військову техніку, але й стратегічну взаємодію з Альянсом у питаннях оборони.

Окремо наголошено на політиці «відкритих дверей», яка залишається актуальною для України в її прагненні інтеграції до євроатлантичного простору та здобуття членства в НАТО. Для України це питання є надзвичайно

важливим, оскільки Альянс залишається найефективнішою системою колективної оборони у світі. Концепція підкреслює, що «основним завданням і найвищою відповідальністю Альянсу є гарантування колективної оборони держав-членів від будь-яких загроз з будь-яких напрямків». Вступ України до НАТО в майбутньому розглядається як головна гарантія довгострокової безпеки держави.

У таблиці 1.1 нами узагальнено стратегічні концепції НАТО.

Таблиця 1.1. - Стратегічні концепції НАТО

Рік ухвалення	Основні загрози	Головні завдання	Ключові зміни	Додаткові коментарі
1950	Радянський Союз, ядерна загроза	Стримування агресії, захист Західної Європи	Використання всіх доступних засобів, зокрема ядерної зброї	Документ залишався секретним до завершення холодної війни
1952	Радянський Союз, війна в Кореї	Розширення чисельності збройних сил, забезпечення оборони	Поява нових членів НАТО (Греція і Туреччина), наголос на ядерну зброю	Відповідь на загострення конфліктів у Кореї
1957	Радянський Союз, зброя масового знищення	Ядерне стримування, гнучке використання звичайної зброї	Використання ядерної зброї у відповідь на агресію, загроза масової війни	Акцент на кризах у Середземному регіоні, Суецькій кризі та повстанні в Угорщині
1968	Радянський Союз, ядерна загроза	Гнучке реагування, стримування	Принципи «гнучкості та ескалації» в реагуванні на загрози	Тривала найдовше – до кінця холодної війни
1991	Постбіполярний світ, зменшення ризику великого конфлікту	Колективна оборона, діалог, співробітництво	Заснування програми «Партнерство заради миру»	Стратегія гнучкого реагування основна доктрина
1999	Нестабільність у Європі, нові країни-претенденти	Розширення Альянсу, підтримка миру	Впровадження Плану дій щодо членства, нові члени – Польща, Чехія, Угорщина	Уперше зазначено роль України в системі безпеки Європи
2010	Тероризм, кібератаки, ядерна зброя, екологічні загрози	Колективна оборона, управління кризами, співробітництво	Наголос на глобальних загрозах, кібератаках, поширенні зброї масового знищення	Стратегічна концепція «Активна участь, сучасна оборона»
2022	Росія, Китай, тероризм, кіберзагрози, кліматичні зміни	Колективна оборона, запобігання кризам, безпека через співпрацю	Визначення росії як основної загрози, зміцнення оборони, партнерства, «політика відкритих дверей»	Стратегія враховує нові загрози після вторгнення росії в Україну та глобальні зміни в безпековій сфері

Отже, Стратегічні концепції НАТО є документами, що відображають еволюцію Альянсу в умовах мінливого глобального безпекового середовища. Починаючи з першої концепції 1950 року, головним завданням НАТО залишалося стримування агресії з боку Радянського Союзу та захист євроатлантичного простору. Після завершення холодної війни, з переходом до багатополярного світу, Альянс адаптував свої стратегії, включаючи розширення співпраці з країнами, що раніше були його противниками, та підтримку міжнародної стабільності через програми партнерства і співпраці. Принцип гнучкого реагування залишався центральним елементом військової доктрини НАТО, що дозволило ефективно реагувати на нові виклики та загрози.

Нині, в умовах загострення глобальної конкуренції, нові Стратегічні концепції НАТО відображають зміну пріоритетів і завдань Альянсу, зокрема у світлі агресії Росії проти України. Прийняття концепції 2022 року чітко визначило Російську Федерацію як головну загрозу для безпеки євроатлантичного регіону, одночасно звертаючи увагу на зростаючий вплив Китаю, тероризм, кіберзагрози та кліматичні зміни. Залучення партнерів, зміцнення колективної оборони, посилення військової присутності на східному фланзі НАТО та адаптація до нових викликів підкреслюють готовність Альянсу відповідати на загрози сучасного світу та підтримувати мир і стабільність у глобальному масштабі.

1.2 Стратегії підготовки країн до вступу в НАТО

Процес розширення НАТО передбачає приєднання нових держав до Організації Північноатлантичного договору — військово-політичного союзу країн Європи та Північної Америки, який забезпечує систему колективної оборони. Вступ до Альянсу регулюється відповідно до положень статті 10 Північноатлантичного договору, яка встановлює умови для розширення, а також подальшими угодами, що визначають практичні аспекти цього процесу.

Зокрема, стаття 10 передбачає, що нові члени можуть бути запрошені до вступу за умови одностайної згоди усіх країн-членів НАТО¹⁵.

Процедура приєднання до НАТО є багаторівневою і включає комплексну оцінку країни-кандидата за різними критеріями. Зокрема, кандидати повинні відповідати стандартам демократії, забезпечення прав людини, підтримання верховенства права та стабільності політичної системи. Крім того, вступ до НАТО вимагає модернізації оборонних і військових структур відповідно до стандартів Альянсу. Країни-кандидати зобов'язані брати участь у політичному діалозі, спрямованому на забезпечення відповідності політичних та оборонних механізмів вимогам НАТО. Важливою частиною процесу є також військова інтеграція, яка передбачає участь у спільних навчаннях, гармонізацію систем командування і управління, а також розвиток оборонної взаємосумісності.¹⁶

Весь процес приєднання перебуває під наглядом Північноатлантичної ради — головного керівного органу НАТО, який приймає остаточне рішення про вступ нових членів на підставі результатів політичної та військової оцінки країни-кандидата. Рада також забезпечує координацію між державами-членами та країнами-кандидатами на різних етапах інтеграції, що сприяє ефективній підготовці та адаптації нових членів до структур Альянсу¹⁷.

З моменту заснування у 1949 році НАТО постійно розширював свою структуру, залучаючи нові країни до системи колективної безпеки. Організація розпочала свою діяльність з дванадцяти країн-засновників: Бельгії, Канади, Данії, Франції, Ісландії, Італії, Люксембургу, Нідерландів, Норвегії, Португалії, Великої Британії та Сполучених Штатів. У перші роки "холодної війни" протистояння між капіталістичним світом під керівництвом США та комуністичними державами, що були під впливом Радянського Союзу, створило сприятливі умови для розширення НАТО. Це полегшило

---

¹⁵ Північноатлантичний договір URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.htm

¹⁶ Там само

¹⁷ Північноатлантична рада URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_49763.htm

включення Португалії, якою керував Антоніо Салазар, до складу Альянсу. Крім того, антикомуністичні уряди Греції та Туреччини приєдналися до НАТО в 1952 році, що зміцнило позиції Альянсу в Південно-Східній Європі. Однак Греція тимчасово вийшла з Альянсу в 1974 році через турецьке вторгнення на Кіпр, але в 1980 році відновила членство за сприяння Туреччини¹⁸.

Важливою подією для НАТО стало приєднання Західної Німеччини у 1955 році, що було можливим після укладення Боннсько-паризьких конвенцій. Попри те, що Іспанія під керівництвом Франциско Франко тривалий час залишалася антикомуністичною державою з тісними оборонними зв'язками з країнами НАТО, вона не входила до складу Альянсу. Лише після переходу до демократії Іспанія відчувала тиск з боку міжнародної спільноти щодо нормалізації своїх відносин з європейськими країнами, що призвело до її вступу до НАТО в 1982 році. Крок був підтверджений на референдумі 1986 року, на якому населення висловило підтримку членству країни в Альянсі¹⁹.

Після завершення холодної війни, перше розширення НАТО відбулося в 1990 році внаслідок возз'єднання Німеччини. Після того, як Східна Німеччина приєдналася до Федеративної Республіки Німеччини 3 жовтня 1990 року, її територія автоматично стала частиною зони НАТО²⁰.

У 2010-х роках питання розширення НАТО набуло особливої гостроти на фоні збройного конфлікту між росією та Україною. Одним із центральних питань стала дискусія про те, чи надав Захід усні гарантії Радянському Союзу стосовно нерозширення НАТО після закінчення холодної війни. Історики та політологи висувають різні точки зору на цю проблему. Деякі науковці, як Марк Крамер, наполягають на відсутності будь-яких неформальних домовленостей, тоді як інші, зокрема Джошуа Р. Іцковіц Шифрінсон,

---

¹⁸ Історичні витоки та трансформаційні процеси доби «холодної війни» в Європі (1947-1975 рр.): монографія. [Електронне видання] / За редакцією кандидата історичних наук, доцента С.В. Толстова. Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2023. 347 с

¹⁹ Ukrinform. Вступ до НАТО за прикладом Західної Німеччини: чому це не підходить Україні. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3736015-vstup-do-nato-za-prikladom-zahidnoi-nimeccini-comu-ce-ne-pidhodit-ukraini.html>

²⁰ Ваннек Л. Німеччина 30 років разом. Але чому там досі є «східняки» й «західняки». *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/trydtsyat'-rokiv-vozz-yednannya-nimechchyny/30864996.html>

стверджують, що такі домовленості існували²¹. Крім того, дослідження розсекречених документів, проведене істориками Світланою Савранською та Томом Блантоном з Архіву національної безпеки Університету Джорджа Вашингтона, свідчить на користь існування усних заповідей, які були дані радянським дипломатам західними політиками, такими як Ганс-Дітріх Геншер та Джеймс Бейкер²².

Після російсько-грузинської війни у 2008 році прем'єр-міністр Фінляндії Матті Ванханен заявив, що країна не планує приєднатися до НАТО, і наголосив на необхідності поглиблення зв'язків з росією. У червні 2014 року, в інтерв'ю фінським ЗМІ, особистий посланник володимира путіна сергій марков звинуватив Фінляндію в русофобії та припустив, що її вступ до НАТО може призвести до Третьої світової війни. У 2016 році путін під час візиту до Фінляндії попередив, що у випадку вступу Фінляндії до НАТО росія збільшить військову присутність на фінському кордоні²³.

У квітні 2022 року Фінляндія ухвалила рішення подати заявку на членство, що було підтримано більшістю політичних сил країни. Туреччина виступила проти вступу Фінляндії, звинувачуючи її у підтримці терористичних організацій, проте пізніше ратифікувала її членство.

4 квітня 2023 року Фінляндія офіційно стала членом НАТО, завершивши процес вступу, який отримав широку підтримку як всередині країни, так і на міжнародній арені²⁴.

Розширення НАТО в хронологічній послідовності відображено у таблиці 1.2.

---

²¹ Експерт з вивчення холодної війни Марк Крамер: «Тепер став очевидним радянський експансіонізм» URL: <https://tyzhden.ua/ekspert-z-vyvchennia-kholodnoi-vijny-mark-kramer-teper-stav-ochevydnyy-radianskyj-ekspansionizm/>

²² Зустріч науковців Інституту з керівництвом Архіву національної безпеки при університеті Джорджа Вашингтона. Прес-реліз URL: <https://ivinas.gov.ua/novini/zustrich-naukovtsiv-institutu-z-kerivnytstvom-arkhivu-natsionalnoi-bezpeky-pry-universyteti-dzhordzha-vashynhtona-presreliz.html>

²³ Чурікова Н., Америки Г. Вступ Фінляндії до НАТО розбив «аргументи» Путіна щодо війни з Україною – аналітики. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/finlyandiya-nato-putin/32356066.html>

²⁴ Смишляев С. Фінляндія офіційно стала 31-м членом НАТО – DW – 04.04.2023. *dw.com*. URL: <https://www.dw.com/uk/finlandia-oficijno-stala-31m-clenom-nato/a-65226171>

Таблиця 1.2. – Розширення НАТО

Дата	Країна	Розширення	Історія розширення НАТО
18 лютого 1952	Греція, Туреччина	Перше	Приєднання Греції та Туреччини до НАТО відбулося в рамках першого розширення Альянсу, що зміцнило його південний фланг.
9 травня 1955	Німеччина	Друге	Після закінчення Другої світової війни та укладення Боннсько-Паризьких конвенцій Західна Німеччина приєдналася до НАТО.
30 травня 1982	Іспанія	Третє	Іспанія приєдналася до Альянсу після переходу до демократії. Це розширення зміцнило південно-західний фланг НАТО.
3 жовтня 1990	Об'єднання Німеччини	-	Об'єднання Німеччини призвело до того, що колишня Східна Німеччина стала частиною НАТО через приєднання до Федеративної Республіки Німеччини.
12 березня 1999	Чехія, Угорщина, Польща	Четверте	Перше розширення НАТО після закінчення холодної війни, коли до Альянсу приєдналися три країни Центральної Європи.
29 березня 2004	Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Румунія, Словаччина, Словенія	П'яте	Приєднання країн Балтії, а також країн Центральної та Південно-Східної Європи після розширення НАТО на схід.
1 квітня 2009	Албанія, Хорватія	Шосте	Південно-східна Європа продовжила інтеграцію до Альянсу через вступ Албанії та Хорватії.
5 червня 2017	Чорногорія	Сьоме	Чорногорія приєдналася до НАТО, зміцнивши безпеку на Балканах.
27 березня 2020	Північна Македонія	Восьме	Північна Македонія стала членом НАТО після успішного вирішення суперечки щодо назви з Грецією.
4 квітня 2023	Фінляндія	Дев'яте	Фінляндія приєдналася до НАТО після зміни громадської думки на тлі вторгнення росії в Україну
7 березня 2024	Швеція	Десяте	Швеція завершила процес вступу до НАТО, приєднавшись до Альянсу.

Схематично періодизація розширення відображена на рис.1.1

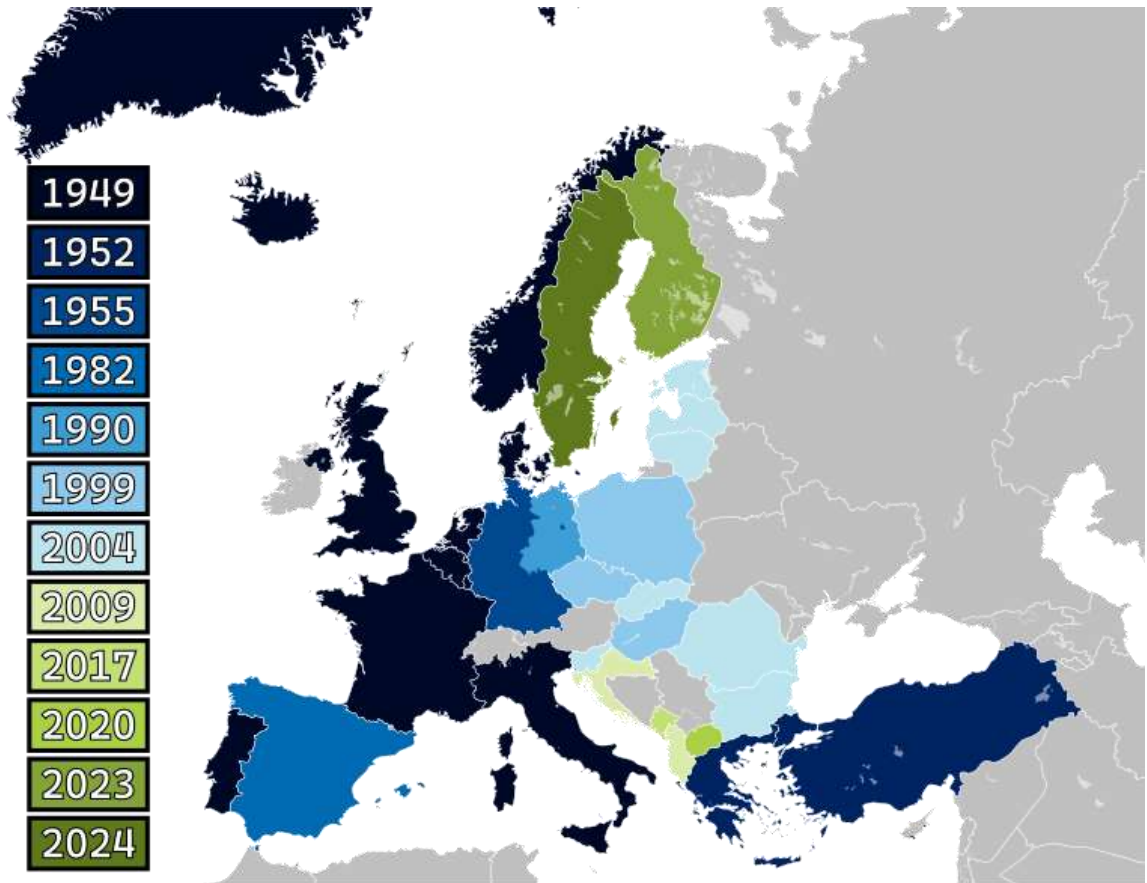

Рис.1.1. Карто-схема розширення НАТО

Процес розширення НАТО регулюється статтею 10 Північноатлантичного договору, яка встановлює умови, за яких європейські держави можуть стати членами Альянсу. Основним критерієм для вступу є здатність нових країн підтримувати принципи договору, такі як демократія, свобода особистості та верховенство права, а також сприяти безпеці євроатлантичного простору. Кожна нова держава, що бажає вступити до НАТО, повинна отримати схвалення від усіх наявних членів Альянсу. Це може створювати певні перешкоди, оскільки держави-члени можуть висувати власні вимоги до країни-кандидата. Наприклад, Греція довгий час блокувала вступ Республіки Македонія через суперечку щодо назви, а Туреччина виступала

проти участі Республіки Кіпр у структурах НАТО до вирішення кіпрського питання²⁵.

Процес вступу до НАТО почав активно обговорюватися після завершення холодної війни, коли нові демократичні країни Східної Європи почали шукати співпраці з Альянсом. На Римському саміті 1991 року було офіційно запропоновано співпрацю з новими демократичними державами, і це започаткувало формальний процес підготовки до розширення. У 1994 році Брюссельська декларація підтвердила принципи статті 10 та закріпила наміри щодо майбутнього розширення НАТО²⁶. Одним із документів того періоду стало «Дослідження щодо розширення НАТО» 1995 року, яке окреслило загальні рамки для розширення, але не містило конкретної інформації щодо того, які країни і коли можуть приєднатися до Альянсу²⁷.

У дослідженні було зазначено, що процес розширення буде здійснюватися через такі механізми, як програма «Партнерство заради миру» та Північноатлантична рада співробітництва, які мали допомогти країнам-кандидатам адаптувати свої політичні та оборонні системи до стандартів НАТО. Також було наголошено, що нерегульовані територіальні суперечки можуть створювати проблеми для вступу нових членів. Цей аспект відіграв важливу роль у прийнятті рішення щодо запрошення нових членів на саміті НАТО в Мадриді у 1997 році, коли було офіційно запрошено три країни Східної Європи — Польщу, Чехію та Угорщину — приєднатися до Альянсу.

Процес вступу нових членів до НАТО залишається багатоступеневим та передбачає політичний діалог, військову інтеграцію, проведення реформ та дотримання стандартів Альянсу.

Найбільш значущий крок у формалізації процедури запрошення нових членів до НАТО був здійснений на саміті у Вашингтоні в 1999 році, коли було

²⁵ Розширення НАТО і політика відкритих дверей URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160705_1607-factsheet-enlargement-uk.pdf

²⁶ Політика «відкритих дверей» та План дій щодо членства в НАТО URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/pro-nato/politika-vidkritih-dverej-ta-plan-dij-shchodo-chlenstva-v-nato>

²⁷ Дослідження розширення НАТО від 1995 року. URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/handbook/2001/hb030101.htm>

затверджено механізм Плану дій щодо членства (ПДЧ). ПДЧ було розроблено для країн, які прагнуть приєднатися до Альянсу, як своєрідний «дорожній план», який передбачає щорічне подання звітів щодо прогресу кандидата за п'ятьма ключовими напрямками. Цей механізм став основним інструментом, за допомогою якого НАТО здійснює оцінку готовності країн-кандидатів до членства²⁸.

Першим критерієм ПДЧ є готовність країни вирішувати міжнародні, етнічні або територіальні суперечки виключно мирними засобами, дотримання верховенства права, прав людини та забезпечення демократичного контролю над збройними силами. Це передбачає, що країна-кандидат повинна не тільки мати стабільну політичну систему, але й бути здатною запобігати конфліктам всередині країни та на міжнародній арені.

Другим напрямом є здатність країни сприяти оборонним завданням і місіям НАТО, що вимагає відповідного рівня розвитку її збройних сил та їхньої здатності інтегруватися в загальну оборонну стратегію Альянсу. Для цього необхідно не лише мати професійну армію, а й брати участь у міжнародних операціях під проводом НАТО.

Третій аспект полягає у виділенні достатніх ресурсів для збройних сил, щоб забезпечити виконання зобов'язань, що виникають у зв'язку з членством. Це включає не лише фінансування оборонної сфери, але й реформування системи оборони відповідно до стандартів НАТО, що є ключовим кроком для забезпечення сумісності з військовими силами інших членів.

Четвертим критерієм є гарантія безпеки конфіденційної інформації та спроможність країни захищати секретні дані НАТО. Це важливий елемент співпраці, оскільки країни-члени Альянсу повинні бути впевнені, що їхні інформаційні системи відповідають найвищим стандартам безпеки.

Останнім, п'ятим напрямом, є необхідність узгодження національного законодавства з принципами співпраці з НАТО. Це може передбачати

---

²⁸ NATO Summit: Membership Action Plan Fact Sheet. URL: <https://clintonwhitehouse5.archives.gov/WH/New/NATO/fact5.html/>

внесення змін до законодавчих актів або створення нових правових механізмів, які дозволять країні-кандидату виконувати свої зобов'язання у рамках Альянсу.

Процес оцінки країни-кандидата є індивідуальним, і НАТО надає кожній країні технічні поради та зворотний зв'язок щодо досягнутого прогресу. Коли кандидатура країни відповідає встановленим вимогам, Альянс може надіслати офіційне запрошення розпочати переговори про вступ. На сьогодні лише Боснія і Герцеговина має активний План дій щодо членства, тоді як Грузія та Україна також прагнуть отримати цей статус. Колишніми учасниками ПДЧ були такі країни, як Албанія, Хорватія, Чорногорія та Північна Македонія, які після завершення виконання вимог ПДЧ успішно приєдналися до НАТО²⁹.

Прискорений діалог, як форма взаємодії з країнами-кандидатами на членство в НАТО, був вперше запроваджений у квітні 2005 року на неформальній зустрічі міністрів закордонних справ у Вільнюсі (Литва). Його метою було задоволення прагнень України до членства в Альянсі в умовах активних реформ, що відбувалися в країні під керівництвом президента Віктора Ющенка. Ініціатива запровадження такого формату стала продовженням співпраці, яка розпочалася після підписання Плану дій між НАТО та Україною у 2002 році, за президентства Леоніда Кучми. Прискорений діалог включає обговорення всього спектру політичних, військових, фінансових та безпекових питань, що стосуються можливого членства держави у НАТО. Формула Прискореного діалогу вперше була висловлена на саміті НАТО в Мадриді у 1997 році, де учасники Альянсу домовилися продовжити активізований діалог з країнами, які прагнули до членства або виявляли зацікавленість у співпраці з Альянсом з метою майбутньої інтеграції³⁰.

---

²⁹ Мости до НАТО: які існують сценарії приєднання України до Альянсу URL: <https://tyzhden.ua/mosty-do-nato-iaki-isnuiut-stsenarii-pryiednannia-ukrainy-do-aliansu/>

³⁰ Партнерства НАТО URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_84336.htm

Другим прикладом використання Прискореного діалогу стала Грузія, яка отримала таку пропозицію у вересні 2006 року. Рішення було зумовлене швидкою зміною зовнішньополітичного курсу країни під керівництвом президента Михайла Саакашвілі, а також демонстрацією військової готовності під час кризи в Кодорі у 2006 році. На саміті НАТО в Бухаресті у квітні 2008 року Прискорений діалог був також запропонований Чорногорії, Боснії і Герцеговині, та Сербії. Хоча сусіди цих країн активно прагнули до інтеграції з НАТО, Сербія отримала таку пропозицію для збереження можливості подальших зв'язків з Альянсом у майбутньому. Таким чином, Прискорений діалог став важливим механізмом взаємодії з країнами, які знаходяться на шляху до євроатлантичної інтеграції або мають потенціал до подальшої співпраці з НАТО³¹.

Таким чином, розширення НАТО відбувається через комплексний і багатоступеневий процес, який регулюється статтею 10 Північноатлантичного договору. Країни-кандидати мають відповідати суворим критеріям, які стосуються політичних, військових і правових аспектів. Важливу роль відіграє не лише демократична стабільність держави, але й її здатність забезпечити безпекову співпрацю, дотримуючись стандартів НАТО. Окрім цього, кожен крок країни-кандидата піддається оцінці та контролю з боку Північноатлантичної ради.

Механізм Плану дій щодо членства (ПДЧ) займає вагому роль у підготовці країн до вступу в НАТО, забезпечуючи поетапну оцінку прогресу держав за п'ятьма напрямками. Окрім того, Прискорений діалог виступає додатковим інструментом для тих країн, які демонструють активний інтерес до членства та готові проводити необхідні реформи.

Розширення НАТО у пострадянський період стало важливим чинником стабілізації Центральної та Східної Європи. Країни Балтії, а також держави Центральної Європи та Балканського регіону, які приєдналися до НАТО після

---

³¹ АТО розпочинає Інтенсифікований діалог з Чорногорією URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/updates/2008/06-june/u0624a.html>

закінчення холодної війни, значно зміцнили безпеку євроатлантичного простору та стали важливими партнерами Альянсу. Процес сприяв не тільки політичній та військовій стабільності в регіоні, але й посиленню демократичних інститутів у нових членах НАТО

РОЗДІЛ 2

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У ПІДГОТОВЦІ ДО ЧЛЕНСТВА В НАТО

2.1 Польща: шлях до членства в НАТО

Вступ до НАТО було визначено як ключовий зовнішньополітичний пріоритет Республіки Польща вже на момент набуття нею реальної державної незалежності наприкінці 1980-х років. Офіційні взаємини між Польщею та НАТО були започатковані у березні 1990 року, а з прийняттям у листопаді 1992 року документів "Основи польської політики безпеки" та "Політика безпеки і оборони Республіки Польща" було офіційно задекларовано намір інтеграції країни до Північноатлантичного альянсу, що залишалося актуальним протягом подальших періодів³².

Досвід Польщі у побудові відносин із НАТО дозволяє простежити еволюцію основних зовнішньополітичних пріоритетів країни наприкінці ХХ та на початку ХХІ століття, а також зрозуміти цілі, напрями, завдання та механізми реалізації її зовнішньої політики. Зважаючи на актуальність питань національної безпеки та захисту від територіальних зазіхань з боку інших держав, цей досвід може бути корисним і для України.

Серед чинників, що обумовлювали прагнення Польщі до приєднання до НАТО, вагоме місце посідали історичні обставини, зокрема повоєнний поділ світу на конфронтуючі блоки та підпорядкування польської зовнішньої політики інтересам Кремля. Протягом понад сорока років Польща залишалася частиною колективної системи безпеки під керівництвом Радянського Союзу. Однак із ліквідацією Організації Варшавського договору та розпадом СРСР Польща, як і інші держави Центрально-Східної Європи, опинилася перед загрозою вакууму безпеки, оточеного з одного боку стабільною, демократично

---

³² Глапінський А. Логіка геополітичного вибору: досвід Польщі для України / Адам Глапінський // Політична думка. – 2000. – №1. – С. 106–110.

орієнтованою Європою, а з іншого — дезінтегрованим пострадянським простором.

У таких умовах Польща була змушена шукати нові механізми гарантування своєї безпеки, оскільки самостійне вирішення цих питань без міжнародної підтримки стало б надзвичайно складним. Відсутність інших стратегічних варіантів змусила польське керівництво прийняти рішення про інтеграцію з Північноатлантичним альянсом, щоб уникнути можливого повернення у сферу впливу РФ та забезпечити надійні гарантії безпеки в новій геополітичній реальності.

Обрання Польщею курсу на інтеграцію до НАТО значною мірою було зумовлене також об'єднанням Німеччини, що посилювало історичні побоювання Польщі. Досвід взаємин з Німеччиною, як і з Росією, демонстрував можливість того, що Польща може стати об'єктом маніпуляцій у політичних іграх великих держав-сусідів. Геополітичне положення між двома великими державами, кожна з яких могла використати Польщу для досягнення власних амбіцій, створювало ризик повторення трагічного сценарію 1939 року. Польща прагнула уникнути ситуації, коли вона опиниться на перетині інтересів Заходу та Сходу, і не допустити, щоб країна знову перетворилася на "поле битви" між цими двома силами. Загальна думка серед поляків полягала в тому, що єдиний спосіб забезпечити надійний захист від такого розвитку подій — приєднатися до наймогутнішої військової організації світу — НАТО. Як зазначив колишній президент Польщі Олександр Квасневський, "НАТО є наймогутнішою військовою структурою в світі, і з цим треба рахуватися"³³.

Окрім прагнення до безпеки, членство в НАТО мало для Польщі ще кілька важливих аспектів. По-перше, це було способом підвищити рівень відповідності високим стандартам держав-членів Альянсу, що сприяло подоланню цивілізаційного розриву між Польщею та провідними учасниками

---

³³ Президент Польщі Олександр Квасневський закликав під час саміту лідерів НАТО у Празі в листопаді цього року ухвалити рішення про розширення Євроатлантичного союзу. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/892122.html>

міжнародної спільноти. Польща прагнула відійти від тіні комунізму, який протягом десятиліть визначав її політичну та економічну реальність. Членство в НАТО сприймалося також як можливість зміцнити геополітичну вагу Польщі в регіоні Центрально-Східної Європи, а також як важливий крок на шляху до вступу до Європейського Союзу³⁴.

Хоча юридичного взаємозв'язку між членством у НАТО та Європейському Союзу немає, приєднання до Альянсу демонструвало відповідність країни західним стандартам, серед яких стабільна демократія, функціонуюча ринкова економіка та повага до міжнародних норм і суверенітету сусідніх держав.

Інтеграція Польщі до НАТО завжди була більш пріоритетною для країни, ніж її вступ до Європейського Союзу. За словами соратника Леха Валенси та співавтора засад зовнішньої політики Польщі А. Ананіча, поляки набагато краще усвідомлювали необхідність і наслідки вступу до НАТО, ніж до ЄС. Членство в Альянсі одразу надавало конкретні гарантії безпеки, тоді як перспективи вступу до ЄС асоціювалися із загальним добробутом, але не були чітко визначеними. Розширення НАТО сприймалося як фундамент для побудови нового геополітичного устрою Європи, заснованого на єдності, де розширення ядра безпеки, що складалося з країн-членів Альянсу, сприятиме стабілізації ситуації на сході та півночі континенту³⁵.

Сполучені Штати сприймалися поляками як надійний союзник, на відміну від Західної Європи, яка на різних етапах історії демонструвала пасивність щодо захисту інтересів Польщі, особливо під час Другої світової війни. Американська присутність у Європі вважалася Польщею гарантією захисту від можливих загроз з боку Росії та Німеччини.

Польський досвід показує, що від перших демократичних виборів на початку 1990-х років і до вступу до НАТО, всі політичні сили країни – від

---

³⁴ Вступ Польщі до Європейського Союзу, НАТО та його наслідки URL: www.bintel.com.ua/uk/projects/vstuplenie-polshi-v-evropejskij-sojuz-nato-i-ego-posledstvija/

³⁵ Ананіч А. Вступ до НАТО дає відчуття свободи для держави. Україна молода. 2006. 25 липня. URL: <http://4vlada.net/vneshnyayapolitika/andzhei-anan%D1%96ch-vstup-do-nato-da%D1%94-v%D1%96dchuttya-svobodi-dlya-derzhavi>

лівих до правих – залишалися відданими ідеї євроатлантичної інтеграції та натоцентризму. Євроатлантична інтеграція розглядалася як єдиний правильний шлях для забезпечення економічної, військової безпеки та суспільного розвитку. Відтак цей напрямок зовнішньої політики Польщі залишався сталим.

Перші успіхи на шляху до встановлення міцних відносин із НАТО були досягнуті в першій половині 1990-х років, коли Польща приєдналася до Ради Північноатлантичного співробітництва у грудні 1991 року та до програми «Партнерство заради миру» у січні 1994 року. Політичні контакти з представниками Альянсу стали регулярними, а обміни візитами на високому рівні набули системності. Хоча на той момент ще не було зроблено жодних конкретних заяв щодо перспективи вступу Польщі до НАТО, ці кроки стали важливою основою для подальшого розвитку відносин³⁶.

Аналіз процесу реалізації зовнішньополітичної стратегії Польщі, спрямованої на інтеграцію до НАТО, дозволяє виокремити три етапи, кожен з яких має свої якісні особливості:

1. 1995–1997 рр. – початковий етап інтеграції, що ознаменувався досягненням значних успіхів у співпраці між Варшавою та Альянсом. Прогрес став можливим завдяки конструктивній позиції НАТО та активним зусиллям польського уряду, які спрямовувалися на пошук форм і механізмів співробітництва. На цьому етапі польська дипломатія зміцнювала зв'язки з Альянсом, що поступово створювало передумови для подальших інтеграційних процесів.

2. 1997–1999 рр. – етап інтенсивних переговорів, який супроводжувався активною роботою щодо досягнення Польщею відповідності критеріям членства в НАТО. У цей період польські високопосадовці активно лобіювали національні інтереси на рівні держав-членів Альянсу, намагаючись забезпечити найсприятливіші умови для вступу.

---

³⁶ Геремек Б. Основні напрямки зовнішньої політики Польщі / Броніслав Геремек // Політична думка. – 1998. – №1. – С. 62–75.

Цей етап також характеризується зусиллями Польщі в реформуванні своїх оборонних структур та політичних інститутів відповідно до стандартів НАТО.

3. З 1999 р. – період реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції Польщі як повноправного члена НАТО. На цьому етапі відбувається переосмислення зовнішньополітичних пріоритетів держави, адаптація до нових геополітичних реалій і участь у спільних безпекових ініціативах Альянсу. Польща почала брати активну участь у формуванні політики НАТО, зокрема в контексті розширення її впливу на Східну Європу та зміцнення трансатлантичної безпеки³⁷.

1995 рік ознаменувався важливими політичними змінами у Польщі, що мали вирішальне значення для визначення зовнішньополітичного курсу країни. Формування нового уряду на чолі з Юзефом Олексі та обрання президентом Александра Квасневського остаточно визначили відмову Польщі від альтернативних концепцій безпеки, таких як розбудова субрегіональної або загальноєвропейської системи безпеки. Уряд і президент обрали шлях євроатлантичної інтеграції, спрямований на досягнення членства в НАТО.

У цей час відбувалися важливі зміни й у самому НАТО. Організація Північноатлантичного договору пройшла трансформацію від військового союзу періоду "холодної війни" до сучасної структури, яка була готова до поглиблення співпраці з країнами Центральної та Східної Європи, зокрема Польщею. У світлі цих перетворень Альянс ухвалив низку рішень, які стали ключовими для країн-кандидатів на вступ³⁸.

Інтенсивні контакти між керівництвом НАТО та Польщею, що були спрямовані на покращення взаєморозуміння та оцінку відповідності внутрішнього розвитку держави вимогам Альянсу, розпочалися на початку 1996 року. Спочатку переговори проходили у форматі "1+12", де брали участь дванадцять зацікавлених країн. Лише 7 травня 1996 року Польща отримала

---

³⁷ Глапінський А. Логіка геополітичного вибору: досвід Польщі для України / Адам Глапінський // Політична думка. – 2000. – №1. – С. 106–110.

³⁸ Александр Квасневський - Наглядова Рада YES - Про YES - Ялтинська Європейська Стратегія (YES). *Ялтинська Європейська Стратегія (YES)*. URL: <https://yes-ukraine.org/ua/about/yes-board/alexander-kwasniewski>

можливість проведення індивідуальної зустрічі з представниками НАТО, де були обговорені питання політичної взаємодії, військової оперативності та цивільного контролю над збройними силами³⁹.

Одним з чинників, які сприяли співпраці Польщі з НАТО, була активна участь країни у діяльності Ради північноатлантичного співробітництва (РПАС) та в програмі "Партнерство заради миру". Окрім цього, польські військові брали участь у миротворчих місіях в Боснії, зокрема у складі американсько-нордичної дивізії (IFOR) у зоні американського сектора. Польський батальйон, чисельністю 500 осіб, брав активну участь у цій місії, а польські офіцери займали керівні посади у бригаді. Важливим досягненням стало призначення польського генерала М. Бенека командувачем бригади в червні 1998 року⁴⁰.

Заяви підтримки з боку США, Великої Британії, Канади, Данії та Норвегії також сприяли позитивному сприйняттю Польщі у НАТО. Хоча на той час Альянс ще не був готовий до предметних переговорів щодо розширення та перспектив членства Польщі, ці успіхи заклали фундамент для подальших досягнень уряду Варшави.

Варто відзначити, що значні успіхи Польщі у 1996 році у розвитку відносин з НАТО значною мірою стали можливими завдяки активній позиції її політичного керівництва. Новообраний президент Александр Кваснєвський, реалізуючи свої передвиборчі обіцянки щодо швидкого приєднання країни до НАТО, здійснив низку дипломатичних візитів. У січні 1996 року він відвідав Бонн та Париж, від позицій яких значною мірою залежали євроатлантичні перспективи Польщі, а пізніше також Брюссель, де у штаб-квартирі НАТО заявив, що справжня модернізація Альянсу можлива лише за умови приєднання до нього колишніх членів Організації Варшавського договору⁴¹.

---

³⁹ Вступ Польщі до Європейського Союзу, НАТО та його наслідки URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-evroatlantichna-integraciya/vstuplenie-polshi-v-evropejskij-sojuz-nato-i-ego-posledstvija/

⁴⁰ Дослідження щодо розширення НАТО // Довідник НАТО. – К. : Основи, 1997. – С. 391–428.

⁴¹ Зельке К. Нова геополітична ситуація після розширення НАТО і її наслідки для Польщі і України / Кшиштоф Зельке // Політична думка. – 2000. – № 1. – С. 101–106

Крім того, важливу роль у зміцненні інтересу НАТО до Польщі відіграло її позиціонування як країни, здатної виконувати посередницьку функцію у взаєминах Альянсу з пострадянськими республіками.

Зміни у складі польського уряду також справили певний вплив на процес інтеграції Польщі до НАТО. Внаслідок внутрішньополітичної кризи, що призвела до відставки уряду Юзефа Олекси на початку 1996 року, було сформовано новий уряд на чолі з Влодзімежем Цімошевичем. Зовнішня політика Республіки Польща перейшла під керівництво нового міністра закордонних справ Даріуша Росаті. На посаді міністра Росаті головним своїм завданням визначив перетворення Польщі на невід'ємну частину євроатлантичного простору. Він продовжив політику своїх попередників, демонструючи водночас більший ентузіазм у реалізації євроатлантичної інтеграції⁴².

Одним з важливих досягнень Польщі на міжнародній арені стало обрання країни 1 січня 1996 року на дворічний термін непостійним членом Ради Безпеки ООН. Це надало додаткових можливостей для активної дипломатичної роботи на підтримку прагнень до членства в НАТО. Президент Александр Кваснєвський, прем'єр-міністр, та міністр закордонних справ упродовж 1996 року здійснили серію візитів до провідних європейських столиць, щоб переконати керівництво держав-членів НАТО у важливості розширення Альянсу на Центрально-Східну Європу⁴³.

Жовтень 1996 року ознаменувався важливою заявою президента США Білла Клінтона під час його передвиборчої промови в Детройті, де він публічно оголосив про підтримку розширення кордонів НАТО на Схід. Крім того, міністр оборони США оголосив про початок переговорів щодо вступу Польщі, Чехії та Угорщини до НАТО, запланованих на липень 1997 року. Це

---

⁴² Роль глави держави у розв'язанні криз у державах ЄС зі змішаною формою правління URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/rol-glavi-derzhavi-u-rozvyazanni-kriz-u-derzhavakh-es-zi-zmishanoyu-formoyu>

⁴³ Конспект лекцій з дисципліни «Міжнародні організації» для здобувачів вищої освіти II курсу III семестру спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» денної форми навчання / Укл.: Латишева В. В., Чістякова І. М., Кудлай І. В. Одеса: ОНПУ, 2020. 116 с

було підтверджено 10 грудня 1996 року на засіданні Ради НАТО у Брюсселі, де ухвалили рішення запросити першу групу країн-кандидатів на переговори про вступ на Мадридському саміті 1997 року⁴⁴.

Однак на початку 1997 року серед союзників почали виникати суперечності щодо повноцінного членства Польщі, Чехії та Угорщини. Обговорювалася можливість застосування політики обмеженого членства, що передбачала певні обмеження на види озброєнь та недопущення розміщення військових баз НАТО на території цих країн. Такий підхід здебільшого був зумовлений опором росії, яка не бажала зміщення системи євроатлантичної безпеки на Схід, а також небажанням західних держав йти на конфронтацію з Москвою. Польща наполягала на повноцінному членстві, про що публічно заявив міністр закордонних справ Даріуш Росаті під час виступу у польському Сеймі 8 травня 1997 року⁴⁵.

Сполучені Штати Америки активно підтримували позицію Польщі, і за сприяння американських дипломатів НАТО розпочала серію переговорів і консультацій щодо процесу розширення. Ключовими стали зустрічі за участю високопосадовців США та Росії, зокрема візити заступника Державного секретаря США Струба Талботта, Генерального секретаря НАТО Хав'єра Солани, та інших політичних лідерів. Переговори забезпечили підписання на Паризькому саміті НАТО 27 травня 1997 року "Основоположного акта про взаємні відносини, співробітництво і безпеку між НАТО та рф". Завдяки цьому документу було досягнуто формальної згоди Росії на розширення Альянсу⁴⁶.

Роль польських дипломатів у цьому процесі, а також зусилля президента Квасневського, були значними. У результаті, ідея "обмеженого членства" Польщі була відкинута, і вже у липні 1997 року на Мадридському саміті Польща, Чехія та Угорщина були офіційно запрошені до переговорів щодо

---

⁴⁴ Чаплл Е. 75 років НАТО: історія Альянсу у світлинах. *Radio Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rokiv-nato-u-svitlynakh/33091762.html>

⁴⁵ Клочак О.З. Прискорення євроінтеграційних процесів та їх вплив на формування новітньої польської зовнішньої політики (1990-1993 рр.). Збірник наукових праць «Гуржіївські історичні читання». 2013. Вип. 6. С. 380-381.

⁴⁶ Клочак О.З. Сучасна дипломатична служба Республіки Польща: модель та інновації. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2013. Вип. 37. С. 245-252.

вступу до НАТО. Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана обґрунтував розширення Альянсу прагненням союзників зміцнити безпеку та стабільність у Центрально-Східній Європі.

Підготовка Польщі до переговорів щодо вступу в НАТО, що відбувалися з вересня по листопад 1997 року, була важливим і систематичним процесом, який почався задовго до Мадридського саміту. Переговори проходили у три етапи, кожен з яких охоплював ключові аспекти інтеграції країни в Альянс. Перший етап, розпочатий 16 вересня 1997 року, зосереджувався на політичних і нормативно-правових вимогах до Польщі. Під час другого етапу, з 29 вересня, обговорювалися питання стану збройних сил країни та перспектив їх розвитку. Третій етап, який розпочався 9 жовтня, був присвячений питанням оборонного бюджету та фінансовому забезпеченню членства в НАТО. На цьому етапі, 10 листопада 1997 року, Польща зобов'язалася вносити щорічні внески в розмірі 45 мільйонів доларів США, що складало 2,48% від загальної суми бюджету Альянсу. Водночас Сполучені Штати Америки взяли на себе частину фінансового навантаження, надавши кошти для підготовчих заходів, виділивши 12,587 мільйона доларів у 1997 році та 15,7 мільйона доларів у 1998 році⁴⁷.

Після завершення переговорів 14 листопада 1997 року, Польща, як і Чехія та Угорщина, надіслала заступнику Генерального секретаря НАТО лист про наміри, в якому підтверджувала свою готовність розділити з державами-членами всі ризики та відповідальність, пов'язані з членством. Хав'єр Солана, оцінюючи підсумки переговорів, висловив високу оцінку методичному та інтелектуальному рівню підготовки польських делегатів, що позитивно вплинуло на їхню співпрацю з НАТО.

З жовтня 1997 року, після приходу до влади уряду на чолі з Єжи Бузеком, Польща продовжила рух до вступу в НАТО під керівництвом нового міністра закордонних справ Броніслава Геремека. Серед найважливіших здобутків,

---

⁴⁷ Клочак О.З. Сучасна дипломатична служба Республіки Польща: модель та інновації. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2013. Вип. 37. С. 245-252.

досягнутих під час його керівництва, було отримання 16 грудня 1997 року протоколу про вступ Польщі на засіданні міністрів закордонних справ держав-членів НАТО в Брюсселі. Крім того, 18 грудня 1997 року Польща вперше в історії співпраці з Альянсом взяла участь разом із представниками Угорщини та Чехії у засіданні Атлантичної Ради НАТО⁴⁸.

Ці події відкрили процес формального набуття членства в НАТО, який, незважаючи на успішні переговори, супроводжувався складним і тривалим перехідним періодом, спрямованим на узгодження умов членства та підготовку держави до участі в діяльності Альянсу. Основними напрямками діяльності уряду Варшави стали розробка та реалізація політичних, військових і організаційних заходів, необхідних для адаптації до стандартів НАТО, а також підготовка документів для ратифікації польським парламентом і парламентами інших держав-членів Альянсу відповідно до національних процедур.

Вищі урядовці, дипломати та військові Польщі, за підтримки Чехії та Угорщини, активно працювали над просуванням позиції про ратифікацію протоколу щодо вступу до Північноатлантичного альянсу серед держав-членів НАТО. Значна частина зусиль польської дипломатії була спрямована на вплив на ці держави, зокрема через взаємодію в рамках Веймарського трикутника, де Німеччина та Франція відігравали ключову роль. З метою заручитися підтримкою цих країн, президент Польщі Олександр Кваснєвський, прем'єр Єжи Бузек та міністри провели низку зустрічей та консультацій з німецькими і французькими колегами.

Окрім того, Польща використала своє головування в ОБСЄ у 1998 році як платформу для просування національних інтересів на міжнародній арені, зокрема в рамках ООН та Європейського Союзу. Загалом, кількість спільних

---

⁴⁸ ПОЛЬСЬКИЙ ШЛЯХ ДО НАТО. ПЕРИПЕТІЇ КУРСУ – Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння. *Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння – Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння.* URL: <https://cacds.org.ua/pol-s-kyy-shlyakh-do-nato-perypetiyi-kursu/>

заходів Польщі з Альянсом у 1998 році перевищила 450, що значно зросло у порівнянні з попередніми роками⁴⁹.

Одним із напрямів роботи уряду у період підготовки до вступу в НАТО стала трансформація оборонно-промислового комплексу країни. На момент розпаду СРСР оборонний сектор Польщі був малоефективним і вимагав суттєвих реформ. Для управління процесами реформування оборонної системи було створено Міністерство національної оборони 14 грудня 1995 року. На той час збройні сили Польщі налічували 287,5 тисяч осіб, з яких більшість служили у сухопутних військах. Озброєння, що переважно було радянського виробництва, включало 2850 танків, до 3000 бойових машин піхоти, 2500 артилерійських систем, 65 пускових установок ракет класу "земля-земля", 300 бойових літаків та 187 вертольотів⁵⁰.

З метою реалізації стратегічних завдань щодо інтеграції Польщі в НАТО та модернізації збройних сил, у червні 1998 року було затверджено «Програму інтеграції з Організацією Північноатлантичного договору та модернізації збройних сил Республіки Польща на 1998–2012 рр.». Програма базувалася на попередньо затвердженій стратегії «Армія–2012», передбачала низку заходів для оновлення та технічного переоснащення польської армії на найближчі п'ятнадцять років. Основними цілями були підвищення частки професійних військовослужбовців до 60% і зміна співвідношення між молодшими та старшими офіцерами до 70:30, на відміну від попереднього співвідношення 50:50. Одночасно передбачалося скорочення окремих видів озброєнь та техніки у сухопутних військах. Ця польська програма отримала найвищі оцінки серед аналогічних програм Чехії та Угорщини, що було відзначено експертами НАТО⁵¹.

---

⁴⁹ Там само

⁵⁰ Ліпкевич С. Я. Військове будівництво Республіки Польща на шляху інтеграції в НАТО / С. Я. Ліпкевич // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2006. – № 572. – С. 193–199.

⁵¹ Цепенда І. Є. Державна політика республіки Польща у переговорному процесі щодо отримання членства в НАТО / І. Є. Цепенда // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". – Серія: Державне управління. – 2010. – Т. 147. – Вип. 135. – С. 155–159. 2

З практичного боку, польські військові набували досвіду шляхом участі у спільних військових навчаннях із країнами-членами НАТО. У 1998 році польські підрозділи взяли участь у восьми таких заходах, що підкріплювало їхню готовність до повної інтеграції в Альянс.

У процесі переговорів про вступ до НАТО, Польща також активно проводила інформаційну та просвітницьку кампанію, спрямовану на підвищення обізнаності громадськості щодо вигод від вступу до Альянсу. Ці заходи включали роз'яснення щодо гарантій безпеки, які отримає держава після приєднання до НАТО. Важливо відзначити, що польське суспільство зберігало стабільні пронатовські настрої упродовж усього періоду незалежного державотворення⁵².

Ключовою також була підтримка з боку держав-членів НАТО, які мали ратифікувати рішення про прийняття Польщі. На кінець 1996 року високий рівень підтримки Польщі фіксували майже всі союзники, зокрема у Великій Британії – 79%, у Франції – 68%, а в Німеччині – 61%. Дещо меншим був рівень підтримки у США – 66%, що викликало певні занепокоєння, адже для схвалення рішення Сенатом необхідно було отримати мінімум дві третини голосів.

Завершальний етап підготовки Польщі до вступу в НАТО, що тривав у січні – лютому 1999 року, був позначений важливими організаційними заходами. Відповідно до встановленого порядку, 29 січня 1999 року до Варшави надійшов офіційний лист із підписом Генерального секретаря НАТО Хав'ера Солани, який містив офіційне запрошення Республіці Польща приєднатися до Альянсу. Після ратифікації Північноатлантичного договору Сеймом Республіки Польща 17 лютого і його підписання президентом Александром Кваснєвським 18 лютого, всі формальні кроки, передбачені процедурою вступу, були завершені, а процес інтеграції Польщі до НАТО досяг свого логічного фіналу⁵³.

---

⁵² Alterman M. Tak blisko do NATO / M. Alterman // Gazeta Wyborcza. – 1997. – 15 listopada. – S. 1.

⁵³ Uchwała Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie ratyfikacji przez Polskę Traktatu Północnoatlantyckiego. Warszawa, 17 lutego 1999 r. // Zbiór dokumentów – 1999. – № 1–2

Протягом усього періоду від моменту проголошення євроатлантичного курсу до фактичного вступу до Альянсу, інтеграція з НАТО залишалася стратегічним пріоритетом зовнішньої політики Польщі. Незважаючи на численні виклики, прагматизм такого курсу не піддавався сумніву, що засвідчує висока цілеспрямованість польської дипломатії та державних інституцій у досягненні союзних стандартів.

Окремо варто відзначити активну інформаційно-просвітницьку кампанію, яку польська влада проводила серед населення. Ця кампанія була спрямована на пояснення переваг вступу до НАТО та гарантій безпеки, які країна отримає після інтеграції до Альянсу. Такий досвід виявився надзвичайно успішним і може бути корисним для українського суспільства в контексті його прагнення до євроатлантичної інтеграції.

Процес вступу Польщі до НАТО супроводжувався не лише внутрішніми реформами у політичній, військовій та законодавчій сферах, а й активним лобіюванням на міжнародному рівні. Зокрема, ключову роль у цьому процесі відігравала підтримка Сполучених Штатів Америки та провідних країн Західної Європи, які сприяли реалізації євроатлантичних прагнень Польщі.

Таким чином, шлях до членства в НАТО був довготривалим процесом, що тривав від моменту здобуття реальної незалежності країни до офіційного приєднання до Альянсу у 1999 році. Основним зовнішньополітичним пріоритетом країни було забезпечення власної безпеки, яка значною мірою залежала від інтеграції з НАТО, що надавала конкретні гарантії захисту від зовнішніх загроз. Протягом цього періоду Польща провела низку важливих реформ у політичній, оборонній та законодавчій сферах, що дозволило їй адаптуватися до стандартів Альянсу. Важливу роль відіграв також активний діалог з міжнародними партнерами, особливо зі Сполученими Штатами Америки та провідними країнами Західної Європи.

Польський досвід євроатлантичної інтеграції є показовим прикладом ефективного використання дипломатичних ресурсів та внутрішніх реформ для

досягнення стратегічної мети — приєднання до найпотужнішої військової організації світу.

2.2 Балтійські країни та їх адаптація до стандартів НАТО

Забезпечення ефективної державної політики щодо реалізації національного курсу на євроатлантичну інтеграцію передбачає глибоке вивчення та адаптацію досвіду зарубіжних країн, що вже пройшли шлях до членства в НАТО. Особливий інтерес викликають держави, які нещодавно здобули членство в цих організаціях і на певному етапі свого історичного розвитку зазнали тиску з боку радянського режиму.

Особливу увагу заслуговує досвід Балтійських країн – Естонії, Литви та Латвії, які в недалекому минулому перебували під впливом радянського режиму, а згодом успішно здійснили реформування своїх політичних та економічних систем для вступу до НАТО. Їхній приклад може бути використаний як модель для аналізу та впровадження подібних реформ в Україні, з урахуванням специфіки українського політичного, соціально-економічного та геополітичного контексту.

Після завершення холодної війни та розпаду Радянського Союзу, країни Балтії — Литва, Латвія та Естонія — опинилися в умовах значних геополітичних змін. Втративши зв'язок з колишнім центром імперії, ці країни зіткнулися з нагальною потребою у визначенні нового зовнішньополітичного курсу. Національне відродження, яке розпочалося ще наприкінці 1980-х років, стало основою для повернення країн Балтії до європейського демократичного простору, від якого їх відірвав Радянський Союз у 1940 році. Вже з перших років незалежності вони проголосили стратегічний курс на інтеграцію до європейських політичних та безпекових структур, зокрема НАТО⁵⁴.

---

⁵⁴ Божко С. О. Геополітичне положення регіону Балтійського моря. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 120(1). С. 127- 137.

Основним мотивом вступу до Північноатлантичного альянсу для цих держав була потреба у гарантіях безпеки в умовах нестабільності, що виникла після розпаду СРСР та потенційної загрози з боку рф. Історична пам'ять про радянську окупацію та репресії формувала стійкий страх перед відновленням російського впливу. У такій ситуації, членство в НАТО стало єдиним шляхом забезпечення національного суверенітету та територіальної цілісності.

Важливу роль у формуванні зовнішньополітичних пріоритетів Латвії, Литви та Естонії відігравала так звана "політична міфологія," яка ґрунтувалася на образі "давнього ворога" — росії. Цей образ глибоко закорінений в історичній пам'яті країн Балтії, оскільки вони протягом століть потерпали від політичного й військового тиску з боку російської імперії, а згодом Радянського Союзу. Після здобуття незалежності, ці країни сприймали повернення до європейського простору не лише як прагматичний зовнішньополітичний вибір, але й як акт відновлення історичної справедливості⁵⁵.

Прозахідна орієнтація Балтійських країн виявилася безальтернативною після їхнього виходу з-під радянського впливу. Як слушно зазначають дослідники, Латвія, Литва та Естонія швидко визначили свої стратегічні пріоритети у зовнішній політиці, зосередивши зусилля на євроатлантичній інтеграції. Ця орієнтація стала логічною відповіддю на політичні та безпекові виклики, що виникли у регіоні після розпаду СРСР. У 1990-х роках країни Балтії неодноразово отримували пропозиції від росії підписати угоди про безпеку у Балтійському регіоні. Проте, через відсутність довіри до рф та розуміння необхідності захисту від потенційних загроз з її боку, країни Балтії відкинули ці пропозиції, надаючи перевагу вступу до НАТО⁵⁶.

З кінця 1990-х років Литва, Латвія та Естонія стали активними учасниками європейських і трансатлантичних програм співробітництва. З

---

⁵⁵ Мазіна А. Особливості демократичного процесу в країнах Балтії // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – 2009. – Вип. 16. – С. 387–393.

⁵⁶ Сидорук М. Особливості інтеграції держав Балтії до ЄС // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Міжнародні відносини. – 2010. – Вип. 2. – С. 97–104.

1994 року вони долучилися до Західноєвропейського Союзу, а згодом, після передачі функцій ЗЄС Європейському Союзу, стали учасниками програм ЄС. Крім того, країни Балтії активно брали участь у програмі НАТО «Партнерство заради миру», яка сприяла поступовій адаптації їхніх збройних сил до стандартів Альянсу. Проте, незважаючи на прагнення стати членами НАТО, Балтійським державам не вдалося увійти до першої групи кандидатів на вступ до Альянсу у період з 1997 по 1999 роки⁵⁷.

Процес інтеграції країн Балтії до НАТО був значно ускладнений протидією росії, яка виступала категорично проти розширення Альянсу на схід і включення до його складу колишніх радянських республік. Росія намагалася блокувати цей процес шляхом дипломатичного тиску та політичних маневрів на міжнародній арені, використовуючи свої зв'язки з державами Західної Європи. Кремль аргументував свою позицію тим, що розширення НАТО на Балтію створить загрозу безпеці росії і змінить баланс сил у регіоні⁵⁸.

Однак, попри ці виклики, країни Балтії продовжили свій євроатлантичний курс завдяки підтримці з боку Сполучених Штатів Америки, які стали ключовим союзником у процесі інтеграції. У січні 1998 року Латвія, Литва та Естонія підписали Хартію про партнерство з США, що стало важливим кроком на шляху до їхнього вступу в НАТО. Документ зафіксував зобов'язання Вашингтона сприяти підготовці країн Балтії до членства в Альянсі. Хартія не гарантувала вступу до НАТО, проте стала символом підтримки з боку США і посилила позиції країн Балтії на міжнародній арені⁵⁹.

Проте, Балтійські країни — Литва, Латвія та Естонія — стикалися з багатьма викликами на шляху до інтеграції в НАТО. Важливим аспектом було подолання внутрішніх політичних і соціальних проблем, особливо в Латвії та

---

⁵⁷ Ковтун Є. Досвід інтеграції Латвії, Литви та Естонії до Європейського союзу, як приклад для України // Емінак. – 2008. – № 1-4. – С. 105–109.

⁵⁸ Щедрова Г.П. Адаптація України до вимог ЄС: досвід країн Балтії // Politicus. – 2017. – Вип. 1. – С. 156–161

⁵⁹ Мазіна А. Особливості демократичного процесу в країнах Балтії // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – 2009. – Вип. 16. – С. 387–393.

Естонії, де значна частка населення мала російське походження. Російська Федерація активно використовувала питання етнічних меншин для тиску на ці країни, намагаючись перешкодити їхньому вступу до Альянсу. Однак завдяки консолідації політичних еліт та об'єднанню населення навколо ідеї євроатлантичної інтеграції, країни Балтії змогли подолати внутрішні розбіжності і представити НАТО чітке бачення своїх стратегічних намірів⁶⁰.

Зусилля, спрямовані на інтеграцію в НАТО, були підтримані міжнародними партнерами, зокрема Сполученими Штатами, що активно сприяли підготовці Латвії, Литви та Естонії до вступу. Починаючи з другої половини 1990-х років, Альянс розпочав активну співпрацю з країнами Балтії, зокрема через участь у програмі "Партнерство заради миру" та проведення спільних навчань, що допомогли адаптувати їхні збройні сили до стандартів НАТО. Військові реформи та модернізація збройних сил стали ключовими завданнями для балтійських країн, оскільки відповідність військовим стандартам Альянсу була однією з умов членства.

Важливо зазначити, що НАТО надавала країнам Балтії не лише підтримку у сфері військової підготовки, але й доступ до розвідувальної інформації, можливості модернізації військової техніки та перекваліфікації особового складу. Ці заходи суттєво сприяли зміцненню обороноздатності Литви, Латвії та Естонії та підготували їх до повноправного членства в Альянсі. Після кількох років активної підготовки, 2004 року Литва, Латвія та Естонія офіційно стали членами НАТО, що стало історичним досягненням для цих країн.

Членство в НАТО стало для країн Балтії не лише гарантією їхньої національної безпеки, але й політичним інструментом для зміцнення їхнього геополітичного статусу. Воно дозволило балтійським державам позиціонувати себе як форпост проти росії та важливий елемент західної безпекової архітектури на східних рубежах Європи. Після вступу до Альянсу перед

---

⁶⁰ Скриль С. А. Трансформація політичних систем Латвії, Литви та Естонії в умовах інтеграції в європейське співтовариство // Актуальні проблеми політики. – 2015. – Вип. 54. – С. 146–152

країнами Балтії постали нові завдання, серед яких: підтримка оборонного бюджету на рівні 2% ВВП, продовження модернізації збройних сил та військової інфраструктури, активна участь у спільних операціях і навчаннях НАТО, забезпечення патрулювання повітряного простору, а також підтримка політики "відкритих дверей" Альянсу⁶¹.

В сучасних умовах питання ефективності членства країн Балтії в євроатлантичних структурах набуває особливої актуальності, з огляду на загострення безпекової ситуації у Східній Європі, зокрема у зв'язку з російською збройною агресією проти України, що триває з 2014 року. Національна безпека Литви, Латвії та Естонії наразі знаходиться під загрозою, оскільки Росія використовує різні важелі впливу для дестабілізації ситуації в цих країнах.

Одним із ключових елементів цієї загрози є наявність в країнах Балтії значної кількості осіб з російським корінням, багато з яких зберігають ностальгічні настрої щодо радянської епохи та підпадають під вплив російської пропаганди. Проблема ускладнюється тим, що значна частина цих осіб не має громадянства і, відповідно, позбавлена повноцінних громадянських прав, що створює потенційну соціальну напругу. Деякі з них продовжують зберігати російське громадянство та проживають в етнічних анклавих, що робить їх уразливими до впливу з боку Росії, зокрема через постійну пропаганду, яка транслюється на російських медіаканалах, доступних на території Балтії.

Важливим фактором є також регулярні порушення повітряного простору Латвії, Литви та Естонії російськими військовими літаками, що є частиною ширшої стратегії демонстрації військової присутності та тиску на балтійські держави. Це вказує на послідовну спробу росії вплинути на регіональну стабільність через військові та пропагандистські засоби.

---

⁶¹ Інтеграційні виміри трансформації пострадянського простору: монографія / за редакцією кандидата історичних наук, доцента А.Г. Бульвінського; передмова доктора історичних наук, професора, член-кореспондента НАН України А.І. Кудряченка; ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». К.: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2020. 560 с

Крім того, росія вдається до юридичних механізмів для підриву суверенітету балтійських країн. У 2015 році Генеральна прокуратура рф розпочала перевірку "законності" визнання незалежності Латвії, Литви та Естонії, що було здійснено в 1991 році Державною радою СРСР. Деякі російські політики заявляють про неповноцінність цього рішення з юридичної точки зору, що потенційно може призвести до скасування визнання незалежності балтійських країн, що було тривожним сигналом для держав Балтії, оскільки такі ініціативи мають на меті створення правових підстав для майбутніх політичних та дипломатичних кроків щодо цих країн⁶².

Членство Литви, Латвії та Естонії в НАТО забезпечує їм важливі гарантії безпеки, що стало стратегічним досягненням для цих країн у контексті їхньої зовнішньої політики. Однак постійний російський тиск, як у військовій, так і в інформаційній та правовій сферах, продовжує залишатися серйозним викликом для регіональної стабільності та безпеки.

В умовах сучасних викликів питання безпеки Балтійських країн у контексті їхньої інтеграції до НАТО є надзвичайно актуальним, особливо на тлі загрози з боку росії. Останні події, зокрема російська збройна агресія проти України, продемонстрували потенційну небезпеку для Латвії, Литви та Естонії. Напружена ситуація у регіоні, пов'язана з регулярними провокаціями з боку російських військових сил, зокрема порушеннями повітряного простору і переміщенням російських військових суден у Балтійському морі, свідчить про постійну загрозу з боку росії для суверенітету цих держав.

Одним із важливих аспектів російської загрози є оточення Балтійських країн російськими військовими силами, що дислоковані на території самої росії, у Білорусі та в Калінінградському анклаві. Така географічна конфігурація дозволяє Росії швидко перекидати війська між регіонами, створюючи потенційний «коридор» між Білоруссю і Калінінградом, що фактично може ізолювати Балтійські держави від наземної підтримки

---

⁶² Кокорев О. В. Позитивні і негативні наслідки трансформації в країнах Балтії та вступу до ЄС. Вісник Донецького національного університету. Серія : Політичні науки. 2016. № 1. С. 68-71.

союзників по НАТО. У цьому контексті безпекові виклики для Литви, Латвії та Естонії значно зростають, адже у випадку російської агресії країни Балтії опиняться під загрозою швидкої окупації⁶³.

Країни Балтії усвідомлюють ці ризики і відповідно збільшують свої оборонні бюджети. За даними Стокгольмського інституту дослідження миру SIPRI, усі три країни підвищили оборонні витрати: Естонія на 7,3%, Латвія на 15%, а Литва — аж на 50%. Литва також відновила обов'язковий військовий призов, прагнучи підвищити мобілізаційні можливості. Проте навіть із такими показниками загальний військовий бюджет цих країн не перевищує 2% від їхнього ВВП, а особовий склад професійних військових у трьох країнах становить лише близько 15 тисяч осіб. Тому реальним гарантом безпеки та територіальної цілісності Балтійських країн може залишатися лише присутність сил НАТО.⁶⁴

Важливою є роль Сполучених Штатів Америки в контексті забезпечення безпеки країн Балтії. Пентагон підготував військові плани на випадок можливої російської агресії проти Латвії, Литви або Естонії. Військові плани розроблені на два сценарії: участь США як члена НАТО у випадку нападу на союзника по Альянсу та дії США поза межами Альянсу. Однак реалізація цих планів є розмитою, оскільки НАТО не завжди була єдиною щодо доцільності активної оборонної політики у Балтійському регіоні. Протягом декількох років після прийняття Балтійських країн до НАТО основна діяльність Альянсу у регіоні обмежувалася патрулюванням повітряного простору, спільними навчаннями та поставками військової техніки для модернізації національних збройних сил. Лише після російсько-грузинського конфлікту 2008 року було розпочато серйозну розробку стратегічних планів оборони Балтії.

---

⁶³ Зміцнення безпеки країн Балтії в контексті зміни стратегічної концепції оборони НАТО. Значення для України URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/zmitsnennya-bezpeky-krayin-baltiyi-v-konteksti-zminy-stratehichnoyi>

⁶⁴ Тарасовський Ю. Глобальні військові витрати у 2023 році перевищили \$2,4 трлн, Україна потрапила до першої десятки. Дослідження SIPRI – Forbes.ua. *Forbes.ua* | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/news/globalni-viyskovyi-vitrati-u-2023-rotsi-perevishchili-24-trln-pokazavshinaybilsh-strimke-zrostannya-z-2009-roku-sipri-22042024-20678>

Незважаючи на загрози та виклики, євроатлантичний курс виявився найбільш прийнятною стратегією для Латвії, Литви та Естонії. Інтеграція до НАТО не лише зміцнила їхні національні системи оборони, а й сприяла розвитку військових доктрин відповідно до стандартів Альянсу. Саме євроатлантизм став фундаментом для розробки документів та планів розвитку збройних сил, що забезпечило надійний рівень захищеності Балтійських країн на міжнародній арені. Впровадження цих доктрин і стандартів дозволило сформувати сильну зовнішню політику в галузі безпеки, яка залишається основою їхніх національних інтересів як наприкінці ХХ століття, так і на початку ХХІ століття.

Перспектива вступу до євроатлантичних структур стала потужним каталізатором для впровадження глибоких реформ у Балтійських державах. Ці реформи охоплювали всі основні сфери державного життя – від економічної до політичної і правової. Радикальні зміни були спрямовані на адаптацію до стандартів Європейського Союзу та НАТО, що вимагало суттєвого перегляду національних політик та гармонізації законодавства з європейськими і натівськими нормами. Завдяки проведеним реформам країни Балтії змогли досягти високих показників економічного зростання, стабілізувати політичну систему та створити сприятливі умови для розвитку правової держави, що дозволило їм успішно інтегруватися до євроатлантичної спільноти⁶⁵.

Балтійські держави продемонстрували стратегічну далекоглядність, реалізуючи зовнішньополітичну стратегію інтеграції до НАТО, яка стала ключовим елементом забезпечення їхньої національної безпеки. Політичні лідери Латвії, Литви та Естонії виявили високу здатність до консолідації нації навколо спільної мети — повернення до європейської родини народів. Відновлення суверенітету після тривалого періоду радянської окупації сприяло зміцненню національної самосвідомості та формуванню нових

---

⁶⁵ Central and East European Politics: From Communism to Democracy / Ed. by Sharon L. Wolchik, Jane Leftwich Curry. – Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers. – 2011. – 418 p.

геополітичних пріоритетів, що були спрямовані на співпрацю з євроатлантичними структурами.

Офіційна позиція лідерів Балтійських країн щодо вибору прозахідного курсу зовнішньої політики базувалася на бажанні повернутися до Європи та стати частиною її системи колективної безпеки. Однак, поряд з цим, ключовим чинником, який спонукав до прискореного вступу до НАТО, був реальний страх перед російською загрозою, яка постала після розпаду Радянського Союзу. Проімперська політика росії та її вплив у пострадянському просторі викликали значне занепокоєння у країнах Балтії, що стимулювало їхнє прагнення якомога швидше інтегруватися в західні безпекові структури, щоб гарантувати свою суверенність і територіальну цілісність.

Таким чином, успіхи Балтійських країн в інтеграції до НАТО є результатом комплексної політики, що поєднувала економічні, політичні та безпекові аспекти.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ТА МЕХАНІЗМІВ, ЯКІ МОЖУТЬ БУТИ ВИКОРИСТАНІ В УКРАЇНІ

3.1 Можливості адаптації європейського досвіду для України

Досвід Польщі та країн Балтії в інтеграції до НАТО є надзвичайно цінним для України, яка також прагне до євроатлантичної інтеграції. Кожна з цих країн пройшла власний шлях адаптації до вимог НАТО, долаючи подібні виклики, з якими зараз стикається й Україна. У таблиці 3.1. відображено адаптацію європейського досвіду Польщі та країн Балтії для інтеграції України до НАТО.

Таблиця 3.1. - Адаптація європейського досвіду Польщі та країн Балтії для інтеграції України до НАТО: ключові аспекти та уроки

Ключові аспекти	Досвід Польщі	Досвід країн Балтії	Уроки для України
Політична стабільність і консенсус	Польща забезпечила політичний консенсус щодо інтеграції до НАТО	Країни Балтії підтримували сильний політичний консенсус	Досягнення національного консенсусу щодо інтеграції до НАТО є критично важливим
Реформи оборонного сектору	Модернізація армії, професіоналізація, скорочення призову	Комплексна модернізація оборонних систем, включаючи управління, логістику та розвідку	Україна повинна прискорити реформи армії та її професіоналізацію
Військова співпраця	Участь у миротворчих операціях НАТО (Афганістан, Ірак, Балкани)	Участь у спільних навчаннях НАТО, зокрема в кібербезпеці та патрулюванні повітряного простору	Україна має продовжувати активну участь у міжнародних місіях та навчаннях НАТО
Стратегічне партнерство	Тісна співпраця з США та іншими країнами НАТО	Співпраця зі США та участь у програмі «Партнерство заради миру»	Україні важливо поглиблювати партнерства з ключовими країнами НАТО, такими як США
Безпека повітряного простору	Модернізація систем повітряної оборони	Операція «Baltic Air Policing» захищає повітряний простір Балтії	Україні слід посилити повітряну оборону та прагнути до підтримки НАТО в цьому напрямку

Оборонні витрати	Збільшення військового бюджету до стандартів НАТО	Військові витрати збільшені до 2% ВВ	Україні необхідно продовжувати збільшувати оборонний бюджет до натівських стандартів
Цивільний контроль над армією	Посилення цивільного контролю над військовими	Забезпечення цивільного контролю як вимога НАТО	Україні слід укріплювати цивільний контроль у сфері оборони
Захист від росії	Спрямованість на захист від російської загрози	Балтійські країни сфокусувались на вступі до НАТО через російську загрозу	Україні важливо розробляти стратегії безпеки разом з НАТО для протидії російській агресії

Отже, Польща змогла досягти консенсусу серед своїх політичних еліт щодо пріоритетності інтеграції до НАТО, що дозволило проводити послідовну політику в цій сфері. Незалежно від політичної орієнтації — чи це були праві, чи ліві сили — усі підтримували курс на інтеграцію до Альянсу. Політична стабільність та консолідація стали основою для активного реформування оборонного сектору та дипломатичної діяльності на міжнародній арені.

Польща не лише визначила курс на вступ до НАТО як національний пріоритет, але й створила стратегію, яка була підтримана різними політичними партіями. Ця єдність дозволила уникнути серйозних внутрішньополітичних конфліктів, які могли б загальмувати процес інтеграції. Урок для України тут очевидний: досягнення національного консенсусу щодо євроатлантичного курсу є ключовим фактором успіху. Незважаючи на внутрішньополітичні розбіжності, важливо забезпечити спільне розуміння серед політичних еліт про стратегічну важливість інтеграції до НАТО.

Другим аспектом успіху Польщі стало системне реформування її оборонного сектору. Після завершення холодної війни Польща перебувала у складному становищі з точки зору безпеки. Військова доктрина була застарілою, оборонні сили потребували модернізації, а інфраструктура — значних інвестицій для приведення до стандартів НАТО.

Одним із головних кроків на цьому шляху стало скорочення чисельності армії та перехід до професійної армії. Польща відмовилася від масової армії радянського зразка, значно збільшивши частку професійних

військовослужбовців, що дозволило підвищити ефективність військових операцій і забезпечити більшу оперативну готовність. Були проведені масштабні реформи з модернізації озброєння та військової техніки, а також реформи управління оборонним сектором.

Урок для України полягає в необхідності прискорення реформ оборонного сектору з метою досягнення стандартів НАТО. Модернізація армії, підвищення професіоналізації військових, реформування системи управління та збільшення оборонного бюджету — всі ці заходи критично важливі для інтеграції до НАТО. Польща також тісно співпрацювала з Альянсом у рамках програм військової підготовки та навчань, що значно прискорило її процес інтеграції.

Масштабне реформування оборонного сектору Польщі стало одним із центральних елементів підготовки країни до вступу в НАТО. Польща провела глибоку модернізацію своїх збройних сил, що дозволило адаптувати їх до стандартів Альянсу. Одна з ключових реформ полягала у професіоналізації армії, де відбулося скорочення чисельності військовослужбовців і одночасне збільшення частки професійних кадрів. Це рішення дало можливість підвищити ефективність та мобільність військових сил, що стало важливою умовою для відповідності натовським вимогам. Важливою складовою цих реформ було забезпечення цивільного контролю над військовими, що є обов'язковим стандартом для країн-членів НАТО. Польща впровадила цей контроль, що підвищило рівень прозорості та відповідальності у системі оборони.

Україна, яка вже розпочала реформування оборонного сектору після 2014 року, має прискорити ці процеси, орієнтуючись на досвід Польщі. Особливо важливо зосередити увагу на модернізації сфер, які відповідають сучасним викликам у безпеці, зокрема у кіберзахисті, розвідці, управлінні військовими операціями та системах зв'язку. Кібербезпека є особливо важливою, зважаючи на гібридні загрози з боку Росії. Модернізація та

професіоналізація збройних сил мають стати основою для досягнення готовності до членства в Альянсі.

Стратегічне партнерство зі Сполученими Штатами відіграло ключову роль у процесі інтеграції Польщі до НАТО. США не лише підтримували Польщу на дипломатичному рівні, але й сприяли у сфері військової співпраці, включаючи постачання озброєнь та військової техніки, навчання польських військових та участь у спільних навчаннях. Це партнерство заклало міцний фундамент для успішної інтеграції Польщі до Альянсу.

Україна також повинна активно розвивати та поглиблювати своє стратегічне партнерство зі США, оскільки це є одним із ключових елементів у досягненні успіху в євроатлантичній інтеграції. Співпраця з іншими впливовими країнами НАТО, зокрема Великою Британією, Канадою, Німеччиною, також має бути націлена на зміцнення політичних та військових зв'язків. Це дозволить Україні отримати більше підтримки як на етапі підготовки до членства, так і після вступу до Альянсу.

Таким чином, досвід Польщі є важливим дороговказом для України на шляху інтеграції до НАТО. Реформи оборонного сектору, активна участь у міжнародних місіях та побудова міцних партнерств із ключовими членами Альянсу мають стати пріоритетами для України у її прагненні приєднатися до євроатлантичної безпекової спільноти.

Естонія, Латвія та Литва приєдналися до НАТО у 2004 році після тривалого процесу підготовки, що включав реформування оборонних та політичних систем. Їхній досвід надає цінні уроки, особливо в контексті протидії російським загрозам.

Прозахідна орієнтація та політичний консенсус стали одними з ключових факторів успішної інтеграції країн Балтії до НАТО після здобуття незалежності. Незважаючи на наявність внутрішніх викликів, таких як етнічні питання та значний російський тиск, Литва, Латвія та Естонія змогли забезпечити єдність політичних еліт і суспільства навколо стратегічної мети — євроатлантичної інтеграції. Цей аспект політичної стабільності є

надзвичайно важливим уроком для України, яка також стикається з агресією росії. Збереження політичної єдності у контексті євроатлантичного курсу дозволить Україні долати внутрішні розбіжності та зовнішній тиск, спрямований на дестабілізацію її євроатлантичного шляху.

Одним із головних кроків на шляху до членства в НАТО для країн Балтії стала масштабна модернізація їхніх збройних сил, яка охоплювала реформування всіх рівнів військового управління та забезпечення. Для досягнення відповідності стандартам НАТО Литва, Латвія та Естонія впровадили сучасні системи управління військами, зв'язку, розвідки та логістики. Цей процес включав як підготовку військових кадрів, так і значні інвестиції в модернізацію оборонної інфраструктури. Важливим елементом стало забезпечення цивільного контролю над військовими, що є одним із фундаментальних принципів НАТО.

Для України, яка також активно здійснює реформи у сфері оборони, досвід країн Балтії підкреслює необхідність прискорення адаптації до стандартів НАТО. Особливу увагу варто приділити реформуванню оборонної інфраструктури, яка має відповідати сучасним викликам та технологічним стандартам Альянсу. Важливим інструментом для цього є участь України у програмі «Партнерство заради миру», яка відкриває доступ до спільних навчань, обміну інформацією та підвищує рівень військової взаємосумісності із країнами НАТО.

Досвід Балтії також показує, що глибока співпраця з Альянсом у питаннях безпеки та оборони є ключовим фактором для успішної інтеграції до євроатлантичних структур. Україні необхідно продовжувати активно працювати над розширенням цієї співпраці, не лише в рамках наявних програм, але й шляхом ініціювання нових форматів співпраці з НАТО для подальшого зміцнення своєї обороноздатності та інтеграції до трансатлантичної безпекової системи.

Участь країн Балтії у спільних військових навчаннях із країнами-членами НАТО відіграла вирішальну роль у підготовці їхніх збройних сил до

інтеграції в Альянс. Такі навчання дозволяли підвищувати рівень сумісності військових структур, сприяли обміну тактичними знаннями і забезпечували краще розуміння стандартів НАТО. Для України участь у подібних навчаннях із фокусом на кібербезпеку, протидію гібридним загрозам та зміцнення протиповітряної оборони може стати ключовим елементом для підвищення її військових спроможностей. Адже розвиток ефективної протидії сучасним загрозам, таким як кібератаки та дезінформаційні кампанії, є одним із пріоритетних напрямків для збройних сил України в контексті її євроатлантичної інтеграції.

Досвід країн Балтії у сфері патрулювання повітряного простору є особливо важливим для України. Після приєднання до НАТО, Латвія, Литва та Естонія отримали доступ до операції «Baltic Air Policing», у рамках якої повітряний простір цих країн захищають військові літаки союзників по Альянсу. Це забезпечило додаткові гарантії безпеки для Балтійського регіону, зокрема у відповідь на постійні порушення повітряного простору з боку російських літаків. Для України, яка вже стикнулася з неодноразовими порушеннями повітряних кордонів та ракетними ударами з боку росії, інтеграція в аналогічні програми НАТО є критично важливою для зміцнення обороноздатності.

Ще одним важливим аспектом адаптації країн Балтії до стандартів НАТО було збільшення військових витрат до 2% від ВВП — мінімального рівня, необхідного для членів Альянсу. Ці витрати були спрямовані на модернізацію збройних сил, покращення інфраструктури та закупівлю сучасної військової техніки. Для України, яка вже почала збільшувати оборонний бюджет в умовах війни з росією, важливо продовжувати цей курс. Підтримка належного рівня військових витрат дозволить не лише відповідати вимогам Альянсу, але й забезпечить стратегічний розвиток оборонного сектору, підвищуючи його ефективність та відповідність натівським стандартам.

Таким чином, Польща та країни Балтії пройшли довгий і важливий шлях до інтеграції з НАТО, адаптуючи свої оборонні сектори та забезпечуючи політичну консолідацію навколо євроатлантичного курсу. Досвід Польщі підкреслює важливість реформування оборонного сектору, професіоналізації армії та тісної співпраці з ключовими країнами НАТО, такими як США. Також важливо зазначити, що політична стабільність і національна єдність стали основою для успішної реалізації стратегії інтеграції. Для України важливо врахувати ці уроки, особливо з огляду на її прагнення до членства в Альянсі.

Країни Балтії, зокрема Латвія, Литва та Естонія, змогли адаптувати свої збройні сили до стандартів НАТО завдяки участі у спільних військових навчаннях, реформуванню системи управління, зв'язку та розвідки, а також збільшенню військових витрат. Їхній досвід також демонструє, що ефективний контроль повітряного простору за підтримки союзників є важливою складовою національної безпеки, особливо в умовах загрози з боку росії.

Україна, яка вже розпочала процес реформування своєї оборонної інфраструктури, має прискорити ці зміни, зокрема у сферах кібербезпеки, розвідки та управління військами. Активна участь у міжнародних навчаннях, збільшення оборонного бюджету та тісна співпраця з країнами-членами НАТО можуть стати запорукою успішної інтеграції України до євроатлантичної безпекової спільноти.

3.2 Стратегічні напрями підготовки України до членства в НАТО

Безпека України має вагомим значенням для НАТО і усіх держав-членів Альянсу. Альянс цілковито підтримує невіддільне право України на самооборону, а також її право обирати власні механізми безпеки. Майбутнє України – в НАТО. Відносини між Україною і НАТО почали розвиватися ще на початку 90-х років ХХ ст. і відтоді стали одним з найбільш значущих партнерств НАТО. Починаючи із 2014 року, у зв'язку з незаконною анексією Криму Росією, співробітництво між Україною і НАТО у низці ключових

галузей було активізовано. Від початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році як НАТО, так і держави-члени Альянсу надають Україні допомогу на безпрецедентному рівні⁶⁶.

НАТО однозначно засуджує агресію росії проти України, кваліфікуючи її як загарбницьку війну, що суттєво підриває євроатлантичну та глобальну безпеку, а також є серйозним порушенням міжнародного права. Держави-члени НАТО, на основі резолюцій Генеральної Асамблеї ООН, вимагають негайного припинення бойових дій, повного виведення російських військ з території України та відновлення міжнародно визнаних кордонів.

НАТО і надалі не визнає та не визнаватиме нелегітимну анексію Криму та інших окупованих територій України. Від початку російської агресії у 2014 році, НАТО суттєво збільшило підтримку України у сфері військової підготовки та розбудови потенціалу її Збройних Сил. Українські військовослужбовці отримали комплексне навчання, а військові структури були адаптовані для ефективної протидії агресії.

Важливим етапом стало рішення Варшавського саміту НАТО у 2016 році про започаткування Комплексної програми допомоги (КПД) для України. Вона була спрямована на посилення обороноздатності країни, а також на досягнення більшої оперативної сумісності Збройних Сил України зі стандартами НАТО. На саміті НАТО у Мадриді у 2022 році було вирішено поглибити КПД, що дозволило збільшити масштаби допомоги⁶⁷.

Подальший крок на шляху підтримки був зроблений на Вільнюському саміті НАТО у 2023 році, коли Комплексна програма допомоги була перетворена на багаторічну ініціативу. Це рішення заклало основи для довгострокової співпраці, орієнтованої на відновлення української безпекової інфраструктури та досягнення повної оперативної сумісності з силами НАТО. Держави-члени Альянсу також ухвалили рішення щодо довгострокової

---

⁶⁶ Як змінилася Україна за 10 років війни • Ukraïner. *Ukraïner*. URL: <https://www.ukraïner.net/ukraina-10-rokiv/>

⁶⁷ Відносини з Україною URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm

безпекової підтримки, що гарантує Україні стабільне фінансування оборонних потреб⁶⁸.

На Вашингтонському саміті у 2024 році було анонсовано запуск Ініціативи НАТО з безпекової допомоги і навчання для України (NSATU), спрямованої на координацію постачання військової техніки та озброєння, а також організацію підготовки українських військовослужбовців. Водночас було ухвалене Зобов'язання щодо довгострокової підтримки, згідно з яким протягом наступного року Україна отримає щонайменше 40 мільярдів євро на забезпечення безпекових потреб⁶⁹.

Непохитна солідарність Альянсу з Україною проявляється у беззастережній підтримці права країни на самооборону, закріпленого у Статті 51 Статуту ООН. НАТО визнає героїзм українського народу та його уряду у захисті своєї держави та спільних з Альянсом цінностей, що визначає напрямок подальшої підтримки у боротьбі за територіальну цілісність та суверенітет України⁷⁰.

В умовах повномасштабного вторгнення Росії, яке розпочалося у 2022 році, стратегічна підготовка України до членства в НАТО набула ще більшої актуальності. Війна змінила безпекову архітектуру країни, створивши нові загрози, які потребують негайного реагування. Ситуація вимагає глибокого реформування всіх рівнів оборонної системи та інтеграції передових підходів Альянсу в національну стратегію безпеки. Одним із викликів стало необхідне прискорення військової реформи, оскільки повноцінна відповідність стандартам НАТО є критично важливою для забезпечення довгострокової стійкості України в умовах зовнішньої агресії (таб.3.2).

---

⁶⁸ Вільнюський саміт НАТО. Чого Україна досягла, а чого ні? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-samit-nato-viyna/32504980.html>

⁶⁹ Рютте: командування НАТО з допомоги Україні запрацює до кінця року. *espreso.tv*. URL: <https://espreso.tv/svit-ryutte-zayaviv-shcho-komanduvannya-nato-z-dopomogi-ukraini-zapratsyue-do-kintsya-roku>

⁷⁰ Заява Ради Україна – НАТО видана главами держав і урядів, які взяли участь у засіданні Ради Україна – НАТО у Вашингтоні, округ Колумбія, 11 липня 2024 р. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_227863.htm

Таблиця 3.2. Стратегічні напрями підготовки України до членства в НАТО

Стратегічний напрям	Опис	Пріоритетні заходи
Прискорене реформування оборонного сектору	Модернізація Збройних сил України за прискореними темпами у відповідь на загрози з боку Росії.	Швидке нарощування бойових можливостей, впровадження новітніх технологій, особлива увага до протиповітряної оборони.
Впровадження стандартів НАТО в управлінні	Адаптація української армії до оперативних стандартів НАТО для досягнення взаємодії з арміями Альянсу.	Підготовка за сучасними методиками управління, координація з натівськими структурами, автоматизація систем управління.
Цивільний контроль над оборонним сектором	Забезпечення прозорості та підзвітності оборонних ресурсів під час війни.	Посилення контролю за використанням ресурсів, розвиток цивільного нагляду за армією.
Активна участь у спільних навчаннях	Підвищення рівня військової сумісності через спільні навчання з НАТО.	Участь у навчаннях із кібербезпеки, протидії гібридним загрозам, протиповітряна оборона, обмін досвідом із НАТО.
Посилення кібербезпеки	Захист критичної інфраструктури та підвищення готовності до кібератак.	Створення кіберзахисних механізмів, участь у спільних ініціативах НАТО щодо кібербезпеки
Реформа військової логістики та інфраструктури	Модернізація логістичних систем для забезпечення швидкого переміщення військ та техніки.	Розвиток транспортних мереж, постачання озброєнь, покращення зберігання військових ресурсів.
Інтеграція в програми колективної оборони	Участь у програмах колективної безпеки НАТО для отримання додаткової підтримки у разі агресії.	Співпраця в патрулюванні повітряного простору, участь у системах протиповітряної оборони НАТО.

Прискорене реформування оборонного сектору є одним з найважливіших напрямків. Модернізація Збройних сил України повинна відбуватися швидкими темпами, оскільки сучасні військові конфлікти

вимагають високого рівня технологічної та стратегічної підготовки. Зокрема, Україна повинна зосередитися на розвитку своїх оборонних можливостей шляхом впровадження новітніх військових технологій, інтеграції сучасних озброєнь та систем управління. Це передбачає активне використання допомоги з боку країн НАТО, особливо в сфері забезпечення протиповітряної оборони, артилерії, дронів, і сучасних систем розвідки, що значно підвищить здатність України до ефективного захисту власного повітряного простору та територіальної цілісності. Нарощування бойових можливостей має стати одним із найпріоритетніших напрямів діяльності.

Впровадження стандартів НАТО в оперативне управління військами є наступним важливим кроком. З огляду на те, що Збройні сили України все частіше беруть участь у міжнародних операціях, вони потребують підвищення рівня сумісності з арміями країн Альянсу. Це означає, що українським військовим необхідно не лише освоїти сучасні методики управління військовими операціями, але й розвинути здатність до швидкої та ефективної координації з підрозділами союзників під час бойових дій. Навчання українських військових за натовськими стандартами стане фундаментом для створення сучасної армії, здатної діяти в умовах гібридних та асиметричних конфліктів. Окрім того, впровадження цифрових та автоматизованих систем управління військовими операціями значно підвищить оперативну ефективність збройних сил України.

Цивільний контроль над оборонним сектором також залишається важливим елементом підготовки України до членства в НАТО. Альянс надає особливого значення цивільному нагляду над збройними силами та оборонним бюджетом, що сприяє підвищенню прозорості та підзвітності. В умовах війни необхідно забезпечити максимальну ефективність використання наданих ресурсів, особливо з урахуванням масштабних програм військової допомоги, які Україна отримує від міжнародних партнерів. Ефективний контроль за діяльністю оборонних структур, а також прозорість витрат на військові потреби є ключовими умовами для досягнення високого рівня довіри з боку

партнерів і союзників. Реформа у цій сфері дозволить створити умови для стабільного і відповідального розвитку оборонного сектору.

Активна участь у спільних навчаннях із країнами НАТО є важливою складовою процесу інтеграції України до Альянсу. Спільні військові навчання, зокрема у сфері кібербезпеки, протидії гібридним загрозам, а також вдосконалення навичок протиповітряної оборони, дають можливість українським військовим отримати досвід взаємодії з натівськими підрозділами. Цей досвід не лише підвищить бойові спроможності України, але й дозволить глибше інтегруватися у систему колективної безпеки Альянсу. Проведення спільних навчань також підвищує рівень довіри між Україною та країнами-членами НАТО, що є ключовим елементом успішної євроатлантичної інтеграції.

Посилення кібербезпеки є ще одним стратегічним напрямком. Сучасні військові конфлікти не обмежуються лише фізичними бойовими діями, і Україна вже зазнала масштабних кібератак з боку Росії. У контексті інтеграції до НАТО важливо створити ефективну систему захисту критичної інфраструктури від кіберзагроз, а також підвищити здатність оперативно реагувати на можливі атаки у кіберпросторі. Спільні дії з країнами НАТО, обмін досвідом та інформацією про кіберзагрози допоможуть Україні покращити свої кіберзахисні механізми і стати надійним партнером у кібербезпекових ініціативах Альянсу.

Реформа військової логістики та інфраструктури має стати невід'ємною частиною підготовки до вступу в НАТО. Забезпечення швидкого та ефективного переміщення військ, техніки та забезпечення є критично важливим для сучасної армії. Україна повинна здійснити модернізацію своєї логістичної інфраструктури, щоб забезпечити максимальну мобільність і готовність до проведення операцій у будь-якій точці країни. Це також включає розвиток транспортних мереж, систем зберігання і постачання озброєнь та військової техніки. Поліпшення логістичних можливостей сприятиме

підвищенню оперативної спроможності українських військ і підготовці до стандартів НАТО.

Усі країни-члени Альянсу зобов'язані виділяти щонайменше 2% ВВП на оборону, що є мінімальною вимогою для підтримки належного рівня обороноздатності. Україна, яка вже збільшила військові витрати в умовах війни, повинна продовжувати цей курс, забезпечуючи достатнє фінансування для модернізації збройних сил, покращення оборонної інфраструктури та закупівлі сучасної військової техніки. Підтримка належного рівня фінансування дозволить Україні не лише відповідати вимогам Альянсу, але й створить стратегічний резерв для довгострокового розвитку оборонного сектору.

Інтеграція в програми колективної оборони також є важливим напрямком підготовки до членства в НАТО. Участь у таких програмах дозволить Україні не лише отримати додаткову військову підтримку у разі необхідності, але й сприятиме зміцненню загальної системи безпеки в регіоні. Україна повинна активно співпрацювати з країнами-членами НАТО в рамках програм протиповітряної оборони, патрулювання повітряного простору, а також спільного захисту критичної інфраструктури.

Таким чином, стратегічні напрями підготовки України до членства в НАТО охоплюють масштабні реформи оборонного сектору, активну співпрацю з країнами-членами Альянсу, участь у спільних військових навчаннях, зміцнення кібербезпеки та підвищення рівня фінансування оборонних потреб. Ці заходи є необхідними для забезпечення повної готовності України до інтеграції в НАТО та зміцнення її позицій на міжнародній арені.

ВИСНОВКИ

Таким чином, в результаті дослідження можемо зробити наступні висновки:

1. Стратегічні концепції НАТО є документами, що відображають еволюцію Альянсу в умовах мінливого глобального безпекового середовища. Починаючи з першої концепції 1950 року, головним завданням НАТО залишалося стримування агресії з боку Радянського Союзу та захист євроатлантичного простору. Після завершення холодної війни, з переходом до багатополярного світу, Альянс адаптував свої стратегії, включаючи розширення співпраці з країнами, що раніше були його противниками, та підтримку міжнародної стабільності через програми партнерства і співпраці. Принцип гнучкого реагування залишався центральним елементом військової доктрини НАТО, що дозволило ефективно реагувати на нові виклики та загрози.

Нині, в умовах загострення глобальної конкуренції, нові Стратегічні концепції НАТО відображають зміну пріоритетів і завдань Альянсу, зокрема у світлі агресії Росії проти України. Прийняття концепції 2022 року чітко визначило Російську Федерацію як головну загрозу для безпеки євроатлантичного регіону, одночасно звертаючи увагу на зростаючий вплив Китаю, тероризм, кіберзагрози та кліматичні зміни. Залучення партнерів, зміцнення колективної оборони, посилення військової присутності на східному фланзі НАТО та адаптація до нових викликів підкреслюють готовність Альянсу відповідати на загрози сучасного світу та підтримувати мир і стабільність у глобальному масштабі.

2. Розширення НАТО відбувається через комплексний і багатоступеневий процес, який регулюється статтею 10 Північноатлантичного договору. Країни-кандидати мають відповідати суворим критеріям, які стосуються політичних, військових і правових аспектів. Важливу роль відіграє не лише демократична стабільність держави, але й її здатність забезпечити

безпекову співпрацю, дотримуючись стандартів НАТО. Окрім цього, кожен крок країни-кандидата піддається оцінці та контролю з боку Північноатлантичної ради.

Механізм Плану дій щодо членства (ПДЧ) відіграє ключову роль у підготовці країн до вступу в НАТО, забезпечуючи поетапну оцінку прогресу держав за п'ятьма напрямками. Окрім того, Прискорений діалог виступає додатковим інструментом для тих країн, які демонструють активний інтерес до членства та готові проводити необхідні реформи.

Розширення НАТО у пострадянській період стало важливим чинником стабілізації Центральної та Східної Європи. Країни Балтії, а також держави Центральної Європи та Балканського регіону, які приєдналися до НАТО після закінчення холодної війни, значно зміцнили безпеку євроатлантичного простору та стали важливими партнерами Альянсу. Цей процес сприяв не тільки політичній та військовій стабільності в регіоні, але й посиленню демократичних інститутів у нових членах НАТО.

Таким чином, розширення НАТО залишається одним із найважливіших інструментів забезпечення безпеки та стабільності в євроатлантичному просторі, продовжуючи відігравати важливу роль у геополітичних процесах сучасності.

3. Шлях Польщі до членства в НАТО був довготривалим та складним процесом, який тривав від моменту здобуття незалежності до офіційного приєднання до Альянсу у 1999 році. Основним зовнішньополітичним пріоритетом країни стало забезпечення власної безпеки через інтеграцію з НАТО, що надало конкретні гарантії захисту від зовнішніх загроз. Важливим аспектом цього процесу було проведення ключових реформ у політичній, оборонній та законодавчій сферах, що сприяло адаптації до стандартів Альянсу. Польща також активно залучала дипломатичні ресурси, зокрема співпрацю зі Сполученими Штатами та країнами Західної Європи, які підтримали її прагнення приєднатися до НАТО.

Досвід Польщі показує, що стратегічний курс на євроатлантичну інтеграцію може бути ефективним засобом забезпечення національної безпеки та стабільного розвитку, навіть в умовах значних зовнішніх і внутрішніх викликів. Важливість підтримки політичного консенсусу, проведення системних реформ і тісної співпраці з міжнародними партнерами стали ключовими факторами успіху Польщі на шляху до членства в НАТО. Цей досвід є особливо цінним для України, яка прагне інтеграції до євроатлантичної спільноти, і може слугувати дороговказом для ефективної підготовки до членства в Альянсі.

4. Досвід Балтійських країн у їхній адаптації до стандартів НАТО є прикладом комплексної і багаторівневої стратегії, що поєднувала економічні, політичні та безпекові реформи. Литва, Латвія та Естонія, які зіткнулися з багатьма викликами після здобуття незалежності, змогли консолідувати свої зусилля для інтеграції до євроатлантичної спільноти. Стратегічне партнерство з НАТО стало ключовим інструментом для забезпечення їхньої національної безпеки та протидії російським загрозам.

Політична єдність, підтримка реформ з боку міжнародних партнерів, включаючи Сполучені Штати, а також активна участь у міжнародних програмах, таких як "Партнерство заради миру", були важливими кроками на шляху до вступу в Альянс. Для України, яка прагне інтеграції до НАТО, досвід Балтійських держав може стати важливим орієнтиром у побудові зовнішньополітичної стратегії та впровадженні необхідних реформ для досягнення євроатлантичної інтеграції.

Успіх Балтійських країн у цьому процесі свідчить про важливість реформування збройних сил, підвищення обороноздатності та збереження політичної єдності перед зовнішніми загрозами, що є критично важливими для збереження суверенітету та стабільності держав.

5. Польща та країни Балтії пройшли довгий і важливий шлях до інтеграції з НАТО, адаптуючи свої оборонні сектори та забезпечуючи політичну консолідацію навколо євроатлантичного курсу. Досвід Польщі

підкреслює важливість реформування оборонного сектору, професіоналізації армії та тісної співпраці з ключовими країнами НАТО, такими як США. Також важливо зазначити, що політична стабільність і національна єдність стали основою для успішної реалізації стратегії інтеграції. Для України важливо врахувати ці уроки, особливо з огляду на її прагнення до членства в Альянсі.

Країни Балтії, зокрема Латвія, Литва та Естонія, змогли адаптувати свої збройні сили до стандартів НАТО завдяки участі у спільних військових навчаннях, реформуванню системи управління, зв'язку та розвідки, а також збільшенню військових витрат. Їхній досвід також демонструє, що ефективний контроль повітряного простору за підтримки союзників є важливою складовою національної безпеки, особливо в умовах загрози з боку Росії.

Україна, яка вже розпочала процес реформування своєї оборонної інфраструктури, має прискорити ці зміни, зокрема у сферах кібербезпеки, розвідки та управління військами. Активна участь у міжнародних навчаннях, збільшення оборонного бюджету та тісна співпраця з країнами-членами НАТО можуть стати запорукою успішної інтеграції України до євроатлантичної безпекової спільноти.

7. Стратегічні напрями підготовки України до членства в НАТО охоплюють масштабні реформи оборонного сектору, активну співпрацю з країнами-членами Альянсу, участь у спільних військових навчаннях, зміцнення кібербезпеки та підвищення рівня фінансування оборонних потреб. Ці заходи є необхідними для забезпечення повної готовності України до інтеграції в НАТО та зміцнення її позицій на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕОРЕЛ

1. 62 роки тому через Карибську кризу між СРСР і США ледь не почалася Третя світова війна. Ось як на конфлікт вплинули Фідель Кастро, шпигун КДБ і підводний човен з ядерною боєголовкою (архівний матеріал). Розповідаємо про політику, культуру і суспільство в Україні. Останні новини детально і неупереджено. URL: <https://babel.ua/texts/52798-58-rokiv-tomu-cherez-karibsku-krizu-mizh-srsr-i-ssha-led-ne-pochalasya-tretya-svitova-viyna-os-yak-na-konflikt-vplinuli-fidel-kastro-shpigun-kdb-i-pidvodniy-choven-iz-yadernoyu-boyegolovkoyu>
2. Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики // Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 20 квітня 2023 р.). – Львів: НУ ЛП, 2023. – 302 с.
3. Александр Кваснєвський - Наглядова Рада YES - Про YES - Ялтинська Європейська Стратегія (YES). Ялтинська Європейська Стратегія (YES). URL: <https://yes-ukraine.org/ua/about/yes-board/alexander-kwasniewski>
4. Ананіч А. Вступ до НАТО дає відчуття свободи для держави. Україна молода. 2006. 25 липня. URL: <http://4vlada.net/vneshnyayapolitika/andzhei-anan%D1%96ch-vstup-do-nato-da%D1%94-v%D1%96dchuttya-svobodi-dlya-derzhavi>
5. АТО розпочинає Інтенсифікований діалог з Чорногорією URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/updates/2008/06-june/u0624a.html>
6. Божко С. О. Геополітичне положення регіону Балтійського моря. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 120(1). С. 127- 137.
7. Ваннек Л. Німеччина 30 років разом. Але чому там досі є «східняки» й «західняки». Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/trydtsyat'-rokiv-vozz-yednannya-nimechchyny/30864996.html>
8. Відносини з Україною URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm

9. Вільнюський саміт НАТО. Чого Україна досягла, а чого ні? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-samit-nato-viyna/32504980.html>
10. Вступ Польщі до Європейського Союзу, НАТО та його наслідки URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-evroatlantichna-integraciya/vstuplenie-polshi-v-evropejskij-sojuz-nato-i-ego-posledstvija/
11. Геремек Б. Основні напрямки зовнішньої політики Польщі / Броніслав Геремек // Політична думка. – 1998. – №1. – С. 62–75.
12. Глапінський А. Логіка геополітичного вибору: досвід Польщі для України / Адам Глапінський // Політична думка. – 2000. – №1. – С. 106–110.
13. Декларація саміту НАТО в Страсбурзі URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_52837.htm?selectedLocale=uk
14. Довідник НАТО. 1110 Brussels, Belgium : NATO Public Diplomacy Division, 2006. 386 с.
15. Дослідження розширення НАТО від 1995 року. URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/handbook/2001/hb030101.htm>
16. Дослідження щодо розширення НАТО // Довідник НАТО. – К. : Основи, 1997. – С. 391–428.
17. Експерт з вивчення холодної війни Марк Крамер: «Тепер став очевидним радянський експансіонізм» URL: <https://tyzhden.ua/ekspert-z-vyvchennia-kholodnoi-vijny-mark-kramer-teper-stav-ochevydnyum-radianskyj-ekspansionizm/>
18. Заява Ради Україна – НАТО видана главами держав і урядів, які взяли участь у засіданні Ради Україна – НАТО у Вашингтоні, округ Колумбія, 11 липня 2024 р. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_227863.htm
20. Зельке К. Нова геополітична ситуація після розширення НАТО і її наслідки для Польщі і України / Кшиштоф Зельке // Політична думка. – 2000. – № 1. – С. 101–106
21. Зміцнення безпеки країн Балтії в контексті зміни стратегічної концепції оборони НАТО. Значення для України URL:

<https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/zmitsnennya-bezpeky-krayin-baltiyyi-v-konteksti-zminy-stratehichnoyi>

22. Зустріч науковців Інституту з керівництвом Архіву національної безпеки при університеті Джорджа Вашингтона. Прес-реліз URL: <https://ivinas.gov.ua/novini/zustrich-naukovtsiv-instytutu-z-kerivnytstvom-arkhivu-natsionalnoi-bezpeky-pry-universyteti-dzhordzha-vashynhtona-presreliz.html>

23. Інтеграційні виміри трансформації пострадянського простору: монографія / за редакцією кандидата історичних наук, доцента А.Г. Бульвінського; передмова доктора історичних наук, професора, член-кореспондента НАН України А.І. Кудряченка; ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». К.: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2020. 560 с

24. Історичні витоки та трансформаційні процеси доби «холодної війни» в Європі (1947-1975 рр.): монографія. [Електронне видання] / За редакцією кандидата історичних наук, доцента С.В. Толстова. Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2023. 347 с

25. Клочак О.З. Прискорення євроінтеграційних процесів та їх вплив на формування новітньої польської зовнішньої політики (1990-1993 рр.). Збірник наукових праць «Гуржіївські історичні читання». 2013. Вип. 6. С. 380-381.

26. Клочак О.З. Сучасна дипломатична служба Республіки Польща: модель та інновації. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2013. Вип. 37. С. 245-252.

27. Клочак О.З. Сучасна дипломатична служба Республіки Польща: модель та інновації. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2013. Вип. 37. С. 245-252.

28. Ковтун Є. Досвід інтеграції Латвії, Литви та Естонії до Європейського союзу, як приклад для України // Емінак. – 2008. – № 1-4. – С. 105–109.

29. Кокорєв О. В. Позитивні і негативні наслідки трансформації в країнах Балтії та вступу до ЄС. Вісник Донецького національного університету. Серія : Політичні науки. 2016. № 1. С. 68-71.

30. Конспект лекцій з дисципліни «Міжнародні організації» для здобувачів вищої освіти II курсу III семестру спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» денної форми навчання / Укл.: Латишева В. В., Чістякова І. М., Кудлай І. В. Одеса: ОНПУ, 2020. 116 с

31. Ліпкевич С. Я. Військове будівництво Республіки Польща на шляху інтеграції в НАТО / С. Я. Ліпкевич // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. – 2006. – № 572. – С. 193–199.

32. Мазіна А. Особливості демократичного процесу в країнах Балтії // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – 2009. – Вип. 16. – С. 387–393.

33. Мазіна А. Особливості демократичного процесу в країнах Балтії // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – 2009. – Вип. 16. – С. 387–393.

34. Мости до НАТО: які існують сценарії приєднання України до Альянсу URL: <https://tyzhden.ua/mosty-do-nato-iaki-isnuiut-stsenarii-priyednannia-ukrainy-do-aliansu/>

35. На шляху до нових стандартів: як змінювалися стратегічні документи НАТО? - Центр досліджень регіональної безпеки. Центр досліджень регіональної безпеки. URL: <https://rcrs.sumdu.edu.ua/all-news/388-2022-07-06-12-38-31>

36. НАТО – 2030: трансатлантичний порядок денний на майбутнє URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/opinions_184636.htm

37. Нова стратегічна концепція НАТО. аналіз послань альянсу. ОПК. Новини та аналітика. URL: <https://opk.com.ua/нова-стратегічна-концепція-нато-анал/>

38. Партнерства НАТО URL:https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_84336.htm

39. Північноатлантична рада URL:https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_49763.htm
40. Північноатлантичний договір URL:
https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.htm
41. Політика «відкритих дверей» та План дій щодо членства в НАТО URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/pro-nato/politika-vidkritih-dverej-ta-plan-dij-shchodo-chlenstva-v-nato>
42. ПОЛЬСЬКИЙ ШЛЯХ ДО НАТО. ПЕРИПЕТІЇ КУРСУ – Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння. Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння – Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння. URL:
<https://cacds.org.ua/pol-s-kuu-shlyakh-do-nato-perypetiyi-kursu/>
43. Президент Польщі Олександр Квасневський закликав під час саміту лідерів НАТО у Празі в листопаді цього року ухвалити рішення про розширення Євroatлантичного союзу. Радіо Свобода. URL:
<https://www.radiosvoboda.org/a/892122.html>
44. Розширення НАТО і політика відкритих дверей URL:
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160705_1607-factsheet-enlargement-uk.pdf
45. Роль глави держави у розв'язанні криз у державах ЄС зі змішаною формою правління URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/rol-glavi-derzhavi-u-rozvyazanni-kriz-u-derzhavakh-es-zi-zmishanoyu-formoyu>
46. Рютте: командування НАТО з допомоги Україні запрацює до кінця року. espresso.tv. URL: <https://espresso.tv/svit-ryutte-zayaviv-shcho-komanduvannya-nato-z-dopomogi-ukraini-zapratsyue-do-kintsya-2024-roku>
47. Саміт НАТО – 2022 URL:https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_196144.htm
48. Сидорук М. Особливості інтеграції держав Балтії до ЄС // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Міжнародні відносини. – 2010. – Вип. 2. – С. 97–104.

49. Скриль С. А. Трансформація політичних систем Латвії, Литви та Естонії в умовах інтеграції в європейське співтовариство // Актуальні проблеми політики. – 2015. – Вип. 54. – С. 146–152
50. Слюсар В. І. Особливості процесу оборонного планування НАТО. Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки. 2019. С. 47–59. URL: <https://bit.ly/37rdT32>
51. Смишляев С. Фінляндія офіційно стала 31-м членом НАТО – DW – 04.04.2023. dw.com. URL: <https://www.dw.com/uk/finlandia-oficijno-stala-31m-clenom-nato/a-65226171>
52. Співробітництво в рамках програми «Партнерство заради миру та безпеки» URL: <https://dn.gov.ua/ekonomika/mizhnarodne-ta-mizhregionalne-spivrobotnictvo/yevropejska-ta-yevroatlantichna-integraciya-yes/nato/spivrobotnictvo-v-ramkah-programi-partnerstvo-zaradi-miru-ta-bezpeki>
53. Стратегічні концепції НАТО: історія та сучасність крізь призму безпеки URL: <https://ivanivka-gromada.gov.ua/news/1722705349/>
54. Тарасовський Ю. Глобальні військові витрати у 2023 році перевищили \$2,4 трлн, Україна потрапила до першої десятки. Дослідження SIPRI – Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/news/globalni-viyskovii-vitrati-u-2023-rotsi-perevishchili-24-trln-pokazavshi-naybilsh-strimke-zrostannya-z-2009-roku-sipri-22042024-20678>
55. Цепенда І. Є. Державна політика республіки Польща у переговорному процесі щодо отримання членства в НАТО / І. Є. Цепенда // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”. – Серія: Державне управління. – 2010. – Т. 147. – Вип. 135. – С. 155–159. 2
56. Чаплл Е. 75 років НАТО: історія Альянсу у світлинах. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rokiv-nato-u-svitlynakh/33091762.html>

57. Чурікова Н., Америки Г. Вступ Фінляндії до НАТО розбив «аргументи» Путіна щодо війни з Україною – аналітики. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/finlyandiya-nato-putin/32356066.html>
58. Щедрова Г.П. Адаптація України до вимог ЄС: досвід країн Балтії // *Politicus*. – 2017. – Вип. 1. – С. 156–161
59. Як змінилася Україна за 10 років війни • *Ukrainer*. *Ukrainer*. URL: <https://www.ukrainer.net/ukraina-10-rokiv/>
60. Alterman M. Tak blisko do NATO / M. Alterman // *Gazeta Wyborcza*. – 1997. – 15 listopada. – S. 1.
61. Babst, S. *Public Diplomacy – the Art of engaging and influencing*. World Security Network. URL: <http://www.worldsecuritynetwork.com/NATO/Atlantic-Community/NATOs-New-Public-Diplomacy>
62. *Central and East European Politics: From Communism to Democracy* / Ed. by Sharon L. Wolchik, Jane Leftwich Curry. – Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers. – 2011. – 418 p.
63. NATO Summit: Membership Action Plan Fact Sheet. URL: <https://clintonwhitehouse5.archives.gov/WH/New/NATO/fact5.html/>
64. The 9th International scientific and practical conference “Global science: prospects and innovations” (April 25-27, 2024) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2024. 521 p.
65. Uchwała Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie ratyfikacji przez Polskę Traktatu Północnoatlantyckiego. Warszawa, 17 lutego 1999 r. // *Zbiór dokumentów – 1999. – № 1–2*
66. *Ukrinform*. Вступ до НАТО за прикладом Західної Німеччини: чому це не підходить Україні. *Укрінформ* - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3736015-vstup-do-nato-za-prikladom-zahidnoi-nimeccini-comu-ce-ne-pidhodit-ukraini.html>

